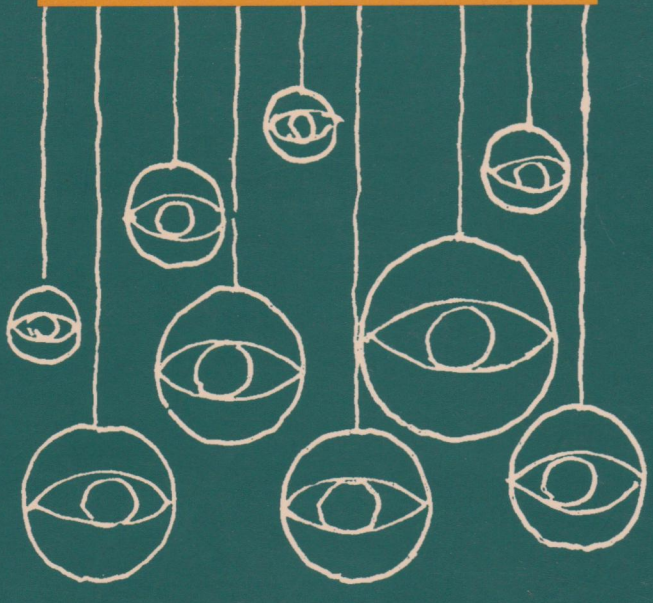
BURHAN OĞUZ

MEZARTAŞINDA SİMGELEŞEN İNANÇLAR

ANADOLU AYDINLANMA VAKFI
AAV
İSTANBUL 1996

MEZARTAŞINDA SİMGELEŞEN İNANÇLAR

BURHAN OĞUZ

AAV YAYINLARI

Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları 6
Kültür Dizisi: 4
ISBN 975-8586-05-X
1. Basım 1983
2. Basım Mart 2002

© 2002 Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi
Tüm yayın hakları saklıdır.

Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi'nin yazılı izni
olmaksızın tamamen veya kısmen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.
Tercüme hakkı yazara aittir.

Baskı Hazırlık
Ahmet Y. Özbilen
Kapak Tasarım
Murat Efe
Montaj/İç ve Kapak Baskı
Kurtiş Matbaacılık Sultanahmet-İstanbul
0212 518 11 28
Cilt
Güven Mücellithanesi

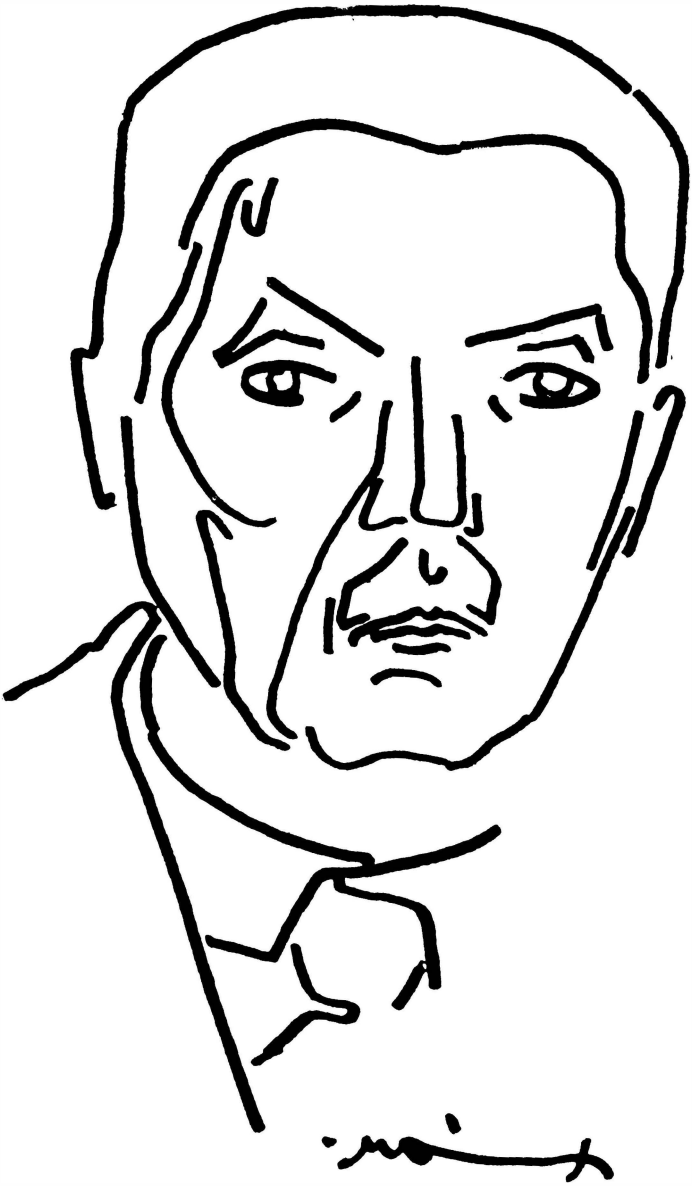
ANADOLU AYDINLANMA VAKFI YAYINLARI
Söğütlü Çeşme Sk. No: 18/21
Kadıköy-İstanbul
0212 513 80 19

e-posta: aydinlanmavakfi@hotmail.com

BURHAN OĞUZ

MEZARTAŞINDA SİMGELEŞEN İNANÇLAR

İSTANBUL-1983

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ'NİN HENÜZ EDİRNE DEVLET MÜHENDİSLİK-MİMARLIK AKADEMİSİ OLDUĞU DÖNEMDE MİMARLIK BÖLÜMÜ, AYNI ZAMANDA BELEDİYE'NİN DANIŞMANLIK GÖREVİNİ DE ÜSTLENİRDİ. BÖLÜMÜN BAŞKANI ARMAN GÜRAN HOCA, SELİMİYE CIVARININ TANZİMİ BABINDA, EDİRNE HAZİRELERİNDE BULUNAN ÇOK DEĞERLİ MEZAR TAŞLARINDAN BİR AÇIK HAVA MÜZESİNİN KURULMASINI TEKLİF ETMİŞ, BU YOLDA KANIMCA ÇOK GÜZEL OLAN BİR DE PROJE HAZIRLAMIŞTI. BU KÜÇÜK KİTAP O ZAMAN BU ÖNERİYİ DESTEKLEMEK AMACIYLA YAZILMIŞ VE AKADEMİ'NİN .OLANAKLARI İÇİNDE FOTOKOPİYLE SINIRLI SAYIDA BASILMIŞTI. GÖRMÜŞ OLDUĞU RAĞBET SONUCU ELİNİZDEKİ KİTAP, ARMAN HOCANIN DÜZENLEMESİYLE, MEYDANA GETİRİLDİ. ELLERİNE SAĞLIK.

«ŞİMDİ GÖKYÜZÜNE BAK, YAPABİLİYORSAN YILDIZLARI SAY»

(Kitab-üt Tekvin 15/5)

MEZARTAŞINDA SİMGELEŞEN İNANÇLAR

● GİRİŞ

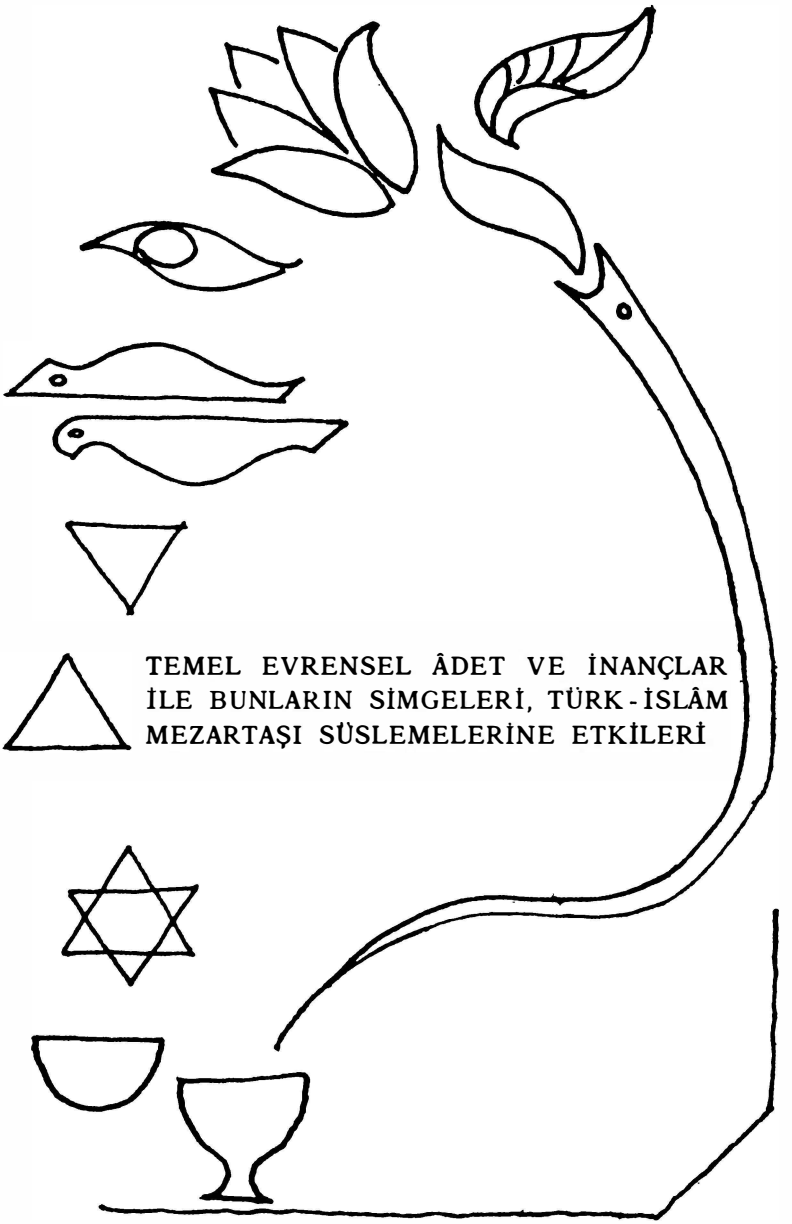
TÜRK-İSLÂM MEZARTAŞLARI, ŞEKİL VE ÖLÇÜLERİ, BUNLARIN İÇİNDE DENGELENMİŞ ÇEŞİTLİ SÜSLEME ÖĞELERİ VE TAŞ İŞÇİLİĞİNİN NEFASETİ İTİBARİYLE BİRER MİMARÎ ŞAHESERİ OLMANIN ÖTESİNDE BÜTÜN BİR İNANÇ VE DİNÎ DÜŞÜNCE SİSTEMİNİN AYNASIDIRLAR. ONLARDA, ALTINDA YATAN KİŞİNİN MENSUP OLDUĞU SOSYAL GRUBUN DÜNYA GÖRÜŞÜ, AHRET HAKKINDAKİ ÜMİT VE KORKULARI OKUNUR. BU İTİBARLA BİR MEZARLIK, PAHA BİÇİLMEZ BİR ETNOĞRAFYA LABORATUVARIDIR. VE ÖNÜMÜZDE BUGÜNE KADAR ÜZERİNDE AZ ÇALIŞILMIŞ BİR SEMBOLİZM SERVETİ DURMAKTADIR.

NÜVİŞTE CEPHE-İ HÜZNÜNDE BİR HÜVELBAKİ
BU İHTİYAC-I FENÂNIN ŞU TAŞ BİR NİŞANESİDİR» (FİKRET)

ÂDEMOĞLU GEÇİCİDİR BU DÜNYADAN. BUNDA HİÇ HAYAL ETMEMEKTEDİR. HATTÂ ÇOĞU KEZ BİR «İHTİYAC-I FENÂ», YANİ YOK OLMA, TASAVVUF DİLİYLE KENDİNDEN VE DÜNYA İŞLERİNDEN EL ÇEKİP BİRLİK DENİZİNE DALMA İHTİYACI VE SON TAHLİLDE DE TANRI İLE AYNİYET HALİNE GELME (BİRLİK) ARZU VE ÜMİDİ İÇİNDEDİR.

YAZILARIN ETRAFINDAKİ ÇEŞİTLİ TEZYİNÎ UNSURLARA BUGÜNE DEK «TEZHİP» GÖZÜYLE BAKILMIŞ. O İSE Kİ BUNLARIN HEPSİ, İNCEDEN İNCEYE DÜŞÜNÜLMÜŞ VE YERLEŞTİRİLMİŞ BİRER SEMBOLDEN BAŞKA BİR ŞEY DEĞİLLERDİR. TABİİ, BELLİ, TUTMUŞ ÖRGELERİN STANDARTLAŞMASI VE BÖYLECE DE TEKRARI HER ZAMAN BAHİS KONUSUDUR. BUNU, MEZARTAŞLARI DIŞINDA, ÜZERİNE BASTIĞIMIZ HALI VE KİLİMLERDE, BAKIR TABAK VE TEPSİLERDE DAİMA GÖRÜRÜZ.

BU KIYMETLİ HAZİNELERİ İNCELEMEK VE DEĞERLENDİRMEK, TARİH BOYUTU İÇİNDE ETKİN OLMUŞ TEMEL EVRENSEL ÂDET VE İNANÇLARI VE BUNLARI TARİH BOYUTU İÇİNDE BİÇİMLEŞTİRMİŞ SİMGELERİ KISACA GÖZDEN GEÇİRMEKLE MÜMKÜN OLACAKTIR.

TEMEL EVRENSEL ÂDET VE İNANÇLAR İLE BUNLARIN SİMGELERİ, TÜRK-İSLÂM MEZARTAŞI SÜSLEMELERİNE ETKİLERİ

● **HAYAT AĞACI SİMGESİ**

TEKTANRILI DİNLERİN BÜTÜN KİTAP'LARINDA AYNI OLAN «TEKVİN-YARATILIŞ» ÖYKÜSÜNDE ÂDEM İLE HAVVA CENNETTE YAŞAMAKTADIRLAR. BU «BAĞ»IN «MERKEZ»İNDE BİR «AĞAÇ» BULUNMAKTADIR.

BU AĞACI BİR YILAN KORUMAKTADIR. TANRI, YARATTIĞI BU İLK ÇİFTE, «BAĞ»DAN HER İSTEDİKLERİNİ YEME İZNİNİ VERMİŞTİ, TEK BİR AĞACIN MEYVESİNİN DIŞINDA. YASAKLANAN MEYVE, İŞTE BU, «MERKEZ»DE DURAN, YILANLA KORUNAN AĞACIN MEYVESİYDİ. ZİRA BUNU YİYEN, MUTLAK BİLGİ VE EBEDÎ ÖMRE SAHİP OLURDU Kİ, TANRI'NIN ÖZ NİTELİKLERİYDİ BUNLAR. TANRI KENDİ «BİR»LİĞİNİN BOZULMASINA MÜSAADE ETMEDİ VE KOVDU ÇİFTİ CENNETTEN, SÜRDÜ ONLARI BU FÂNİ DÜNYAYA.

BU «ÖLÜMSÜZLÜK AĞACI (OTU)» İNSANOĞLUNU İLK GÜNLERDEN İTİBAREN MEŞGUL ETTİ. SÜMER DESTAN KAHRAMANI GİLGAMEŞ GİBİ, İSKENDER DE DÜŞMÜŞTÜ BU OTUN PEŞİNE. HER SEFERİNDE YILAN MÂNİ OLMUŞTU BAŞARIYA.

FRANSIZCA VE İNGİLİZCE «DRAGON», ALMANCA «DRACHE» SÖZCÜKLERİ MUHTEMELEN GREK «DERKEİN» («GÖREN»)DEN TÜREMEDİR. EJDERHA MÂNÂSINDAKİ YUNANCA «DRAKON» İSE «BAKIŞLARIYLA BÜYÜLEYEN HAYALÎ HAYVAN, YILAN» KARŞILIĞINDADIR. EJDERHA, KORKUNÇ YÖNLERİNİN YANISIRA MÂBET VE GİZLİ HAZİNELERİN, ÇİN'DE İNCİ'NİN BEKÇİLİĞİ-

Nİ ÜSTLENİR, HİKMET VE KEHANET SİMGESİ OLUR.

DİN, KOLAY BİR ÇÖZÜMDÜR. İNSANOĞLUNUN KENDİ KENDİNE SORABİLECEĞİ HERŞEYE BİR YANIT GETİRİR: MÜMİNİN, TARİF GEREĞİNCE «BİLDİĞİ» BİR YANITTIR BU, ÇÜNKÜ O «İNANMAKTADIR», YANIT DA TEK VE DOĞRU YANITTIR.

HİND VE İRAN KOMŞU KÜLTÜRLERİNİN KURBAN ÂYİNLERİNDE KULLANILAN ESASLI UNSURDAN BİRİ «SOMA-HAOMA» BİTKİSİNİN USARESİ OLUP BU SOMA-HAOMA, BİR DAĞ BİTKİSİYDİ VE SUYUNDAN İÇENLERİ KUTSAL BİR DURUM OLDUĞU KABUL EDİLMİŞ MEST BİR HALE SOKARDI. TAHAMMÜR ETMİŞ SOMA İÇMEKLE HİNDLİ (VEDİK) KURBANCI, TANRI'YLA AYNİYET HALİNE GELMEYİ, GÖKLERİN ÖLÜMSÜZLÜĞÜNÜ ELDE ETMEYİ TASARLARDI. ATEŞPERESTİN (MUGAN) SUNDUĞU ÖLÜMSÜZLÜĞÜ SAĞLAYAN ÂB-I HAYAT, İŞTE BU SOMA-HAOMA İDİ. AMA HAYAT SUYU MOTİFİ BU İKİ KÜLTÜRE MÜNHASIR DEĞİLDİ. ALTAY MASALLARINDA, ÖLÜP DE KUTSAL VE SİHİRLİ BİR GÜÇ SAYESİNDE DİRİLENLERİN, YAŞLANMIŞKEN KUVVETLENENLERİN, ACUZEYKEN DÜNYA GÜZELİ OLANLARIN BÜYÜK PAYLARI VARDIR.

«NİDERİZ HAYAT SU'YUN BİZ CANI YAĞMAYA VERDİK» (YUNUS)

SOMAYI VEREN BİTKİYİ İRAN'LILARIN SİMÜRG'Ü, HELEN'LERİN PHOENİX'İ, ARAPLARIN ANKA'SI VE ANADOLU'NUN ZÜMRÜT-Ü ANKA'SI GETİRİR.
İŞTE BU TEMEL BAĞLANTILAR İÇİNDE HAYAT AĞACI SİMGESİ ÜÇ ANA ÖĞEDEN OLUŞMAKTADIR.

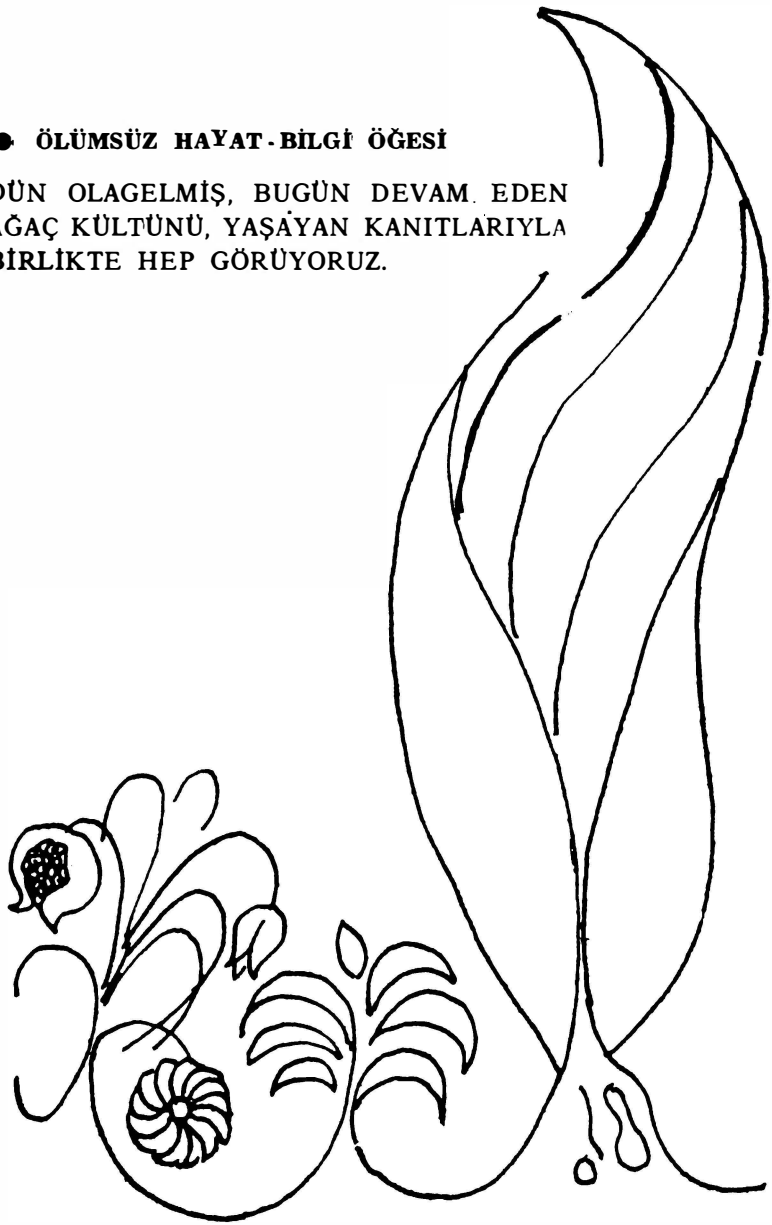
— ÖLÜMSÜZ HAYAT-BİLGİ ÖĞESİ (FARKLI KÜLTLERDE FARKLI TÜR AĞAÇLAR)
— HAYAT AĞACINI KORUYAN ÖĞE (FARKLI KÜLTLERDE, YILAN, EJDERHA, ARSLAN)
— HAYAT SUYUNU SUNAN ÖĞE (FARKLI KÜLTLERDE, KUŞ, SU KABI, SU, ASMA, ATEŞ).

BU ÜÇ ÖĞE HAYAT AĞACI SİMGESİNDE GENELLİKLE İÇ İÇE GEÇMİŞ, BİRBİRLERİNDEN KOPARILMAZ HALDE BULUNURLAR. ANCAK KONUYA AÇIKLIK GETİRMEK AMACI İLE BU ÜÇ ÖĞEYİ AYRI AYRI ELE ALMAYA ÇALIŞALIM.

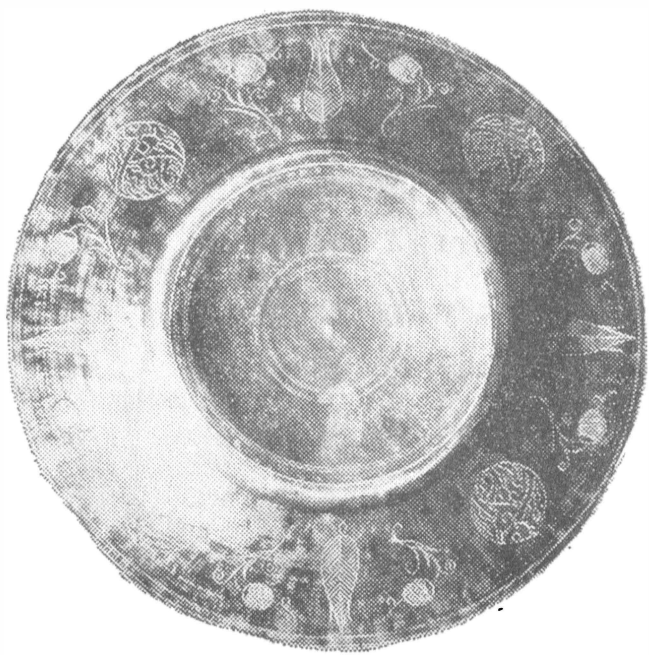
FARKLI KÜLTLERE GÖRE, BU ÖĞELERDEKİ DEĞİŞKENLİKLERİ VE ÖZELLİKLERİ KISACA GÖZDEN GEÇİRELİM:

● **ÖLÜMSÜZ HAYAT - BİLGİ ÖĞESİ**

DÜN OLAGELMİŞ, BUGÜN DEVAM EDEN AĞAÇ KÜLTÜNÜ, YAŞAYAN KANITLARIYLA BİRLİKTE HEP GÖRÜYORUZ.

BUGÜN BİR BAKIR TABAK (RESİM 1) YA DA TEPSİ ÜZERİNDE ÖRGESİNİ İŞLEYEN USTA VEYA ÇIRAĞIN, BİR GELENEĞİ SÜRDÜRMESİNİN YANISIRA ÇİZDİĞİ ŞEKLİN KENDİSİNE NE İFADE ETTİĞİ HUSUSUNDA BİR SARİH BİLGİSİ VAR MIDIR?

RESİM. 1

ANCAK BİZE ÖYLE GELİYOR Kİ KENDİ ÖRGÜTLERİ İÇİNDE (LONCA VE SAİR ESNAF TEŞKİLÂTI), YAPILAN İŞİN ÖZ KUTSALLIĞI TELÂKKİSİ VARDIR VE ŞUURALTI ANLAYIŞ ÇERÇEVESİ İÇİNDE GELENEKSEL MOTİFLER İŞLENMEKTEDİR. KALDI Kİ BU ÖRGÜTLERİN ÇEŞİTLİ TARİKATLERLE DE İLİŞKİSİ VARDIR VE SONUNCULARDA SERVİ, CİDDÎ YER TUTAR. KADİRÎ - NAKŞİBENDÎ TARİKATLERİNİN BAZI KOLLARININ MENSUPLARININ TAC (KEÇE KÜLÂH YA DA TAKKE) VE TAKKELERİNDE SERVİLER DÖRT ADETTE OLUP BUNLARA TASAVVUFTA ÇEŞİTLİ MÂNÂLAR VERİLİR, «ŞERİAT, TARİKAT, HAKİKAT, MARİFET» GİBİ...

BU SEMBOLLERİN SÜSLEME SANATINDAKİ YERİNİ DAHA NEOLİTHİK (CİLÂLI TAŞ) ÇAĞINDAN İTİBAREN SAPTAYABİLİYORUZ. BUNLAR, ÜZERİNE İŞLENDİKLERİ EŞYANIN DEĞERİNİ BİR DE MECAZ YOLUYLA ARTIRIYORLAR.

DOĞU KİLİKYA'DA, ANTİTOROS'LARIN DOMUZTEPE KAZILARINDAN ÇIKARILAN, M.Ö. VIII. YÜZYILA AİT BİR ORTOSTATTA HAYAT AĞACI GÖRÜLMEKTEDİR. İKİ YANINDA YARI DİZ ÇÖKMÜŞ HALDE, SİVRİ KÜLÂHLI (PHRYGİA KÜLÂHI) İKİ ADAM, ÜSTTE DE KANATLI GÜNEŞ KURSU YER ALIYOR : (RESİM 2).

RESİM. 2

RESİM. 3

RESİM 3'DE DE BİR KARTAL BAŞLI, KANATLI TANRISAL VARLIK, HAYAT AĞACI ÜZERİNDEKİ ÇAM FISTIĞI KOZALAĞINI TUTMUŞ.

ÖBÜR ELİNDE DE KUTSAL SU KOVA- ÜZERE RESMEDİLMİŞ. BU BİR ASUR SI, BİLEĞİNDE GÜNEŞ KURSU OLMAK KABARTMASI OLUP AZ ÇOK AYNI ÇAĞLARA AİTTİR.

ŞİMDİ DE HAYAT AĞACI'NIN MEZARTAŞ- LARI ÜZERİNDE DOĞRUCA TEMSİL ŞE- KİLLERİNE BAKALIM.

ÖLÜMSÜZLÜĞÜ TEMSİL EDEN AĞAÇLAR FARKLI KÜLTLERDE, FARKLI TÜRLERDE KARŞIMIZA ÇIKIYOR. BUNLARIN EN YAY- GINLARINDAN BİRİ SERVİDİR.

MEVZUN BOYU, FIRTINADA BİLE AĞIR BAŞLI TAVRI, TEMİZLİĞİ, GÜZEL KOKU- SU, YOĞUN DAL VE YAPRAKLARI ARACI- LIĞIYLA RÜZGÂR VE SAİR DIŞ ETKENLE- RE KARŞI KORUYUCU NİTELİĞİ DOLAYI- SİYLE SERVİ BİR MEZARLIK AĞACI OLA- RAK KULLANILMIŞ, AMA BUNDA, YUKAR- DA ÖZELLİKLE VURGULADIĞIMIZ «EBEDÎ HAYAT» KAVRAMI BİRİNCİ DERECEDE ROL OYNAMIŞ OLMALIDIR: SERVİ, YAZ KIŞ YEŞİL, YANİ ARADA BİR «ÖLMEYEN», ÇOK UZUN ÖMÜRLÜ BİR AĞAÇTIR. KONİK ŞEKLİ ONU AŞAĞIDA SÖZÜNÜ EDECEĞİ- MİZ FALLUS (PHALLUS) KÜLTÜNE DE BAĞ- LAMAKTADIR.

ZERDÜŞT (ZARATHOUSTRA) CENNETTEN İKİ SERVİ FİDANI GETİRMİŞ; BİRİNİ KAŞMER'E, DİĞERİNİ FÂRMED (TÛS BÖL- GESİ, HORASAN)'A DİKMİŞ. HER İKİSİ DE

ÇOK BÜYÜMÜŞ, SONUNCUSU HALİFE'NİN EMRİYLE KESİLDİĞİNDE YER SARSILMIŞ, BÜYÜK BİNA VE SU KANALLARI MAHVOLMUŞMUŞ...

EDİRNE'DE, ARKEOLOJİ MÜZESİ'NİN KARŞISINDA, HALEN SADECE KAPI HARABESİ KALMIŞ ALİ FETAVİ (1) TEKKESİNİN KENDİNE AİT HAZİRESİNDE ŞAHİDELERDE (RESİM 4), UÇLARI KIVRIK BİRER ADET SERVİ KAVUKLAR ÜZERİNDE BELİRİYOR.

RESİM. 4

«EY SERVİLERİN ZILL-I SİYAHINDA
BİRER YER
TEMİN EDEBİLMİŞ BİN NİCE SAİL-İ
SÂBİR» (FİKRET)

TEPELERİ YANA YATIK («SER EFGENDE») SERVİLER YA DOĞRUCA TABİATIN BİR TAKLİDİ YA DA KUTSAL BİR VARLIĞA RİAYET VEYA TESLİMİYET NİŞANESİ OLARAK BÖYLE SERFÜRÛ ETMİŞ HALDE RESMEDİLMİŞ OLABİLİRLER (KUR'AN'IN RAHMAN SÛRESİ'NİN 6. «YILDIZLAR VE AĞAÇLAR ONA SECDE ETTİLER» ÂYETİ'Nİ HATIRLAYALIM). ÇEŞME MUSLUKLARININ İKİ YANINDA GÖRÜLEN SERVİ MOTİFLERİNDEN BAZILARININ, KUTSAL SAYILAN «SU»YA DOĞRU EĞİLMELERİ DE, MUHTEMELEN, BÖYLE BİR DÜŞÜNCEYE DAYANMIŞ OLABİLİR

MEZKÛR TEKKE HAZİRESİNDE DOLAŞMAYA DEVAM EDELİM. RESİM 5'TE, YİNE BÖYLE BİR SERVİ, ŞAHİDELERİNİN GENEL ANA TEMASI OLAN HAYAT AĞACI OLARAK BİR HAYAT SUYU KUPASINDAN YÜKSELMEKTEDİR. DİPTE, İKİ YANDA DA, KUPADAN BİRER ALEV ÇIKMAKTADIR.

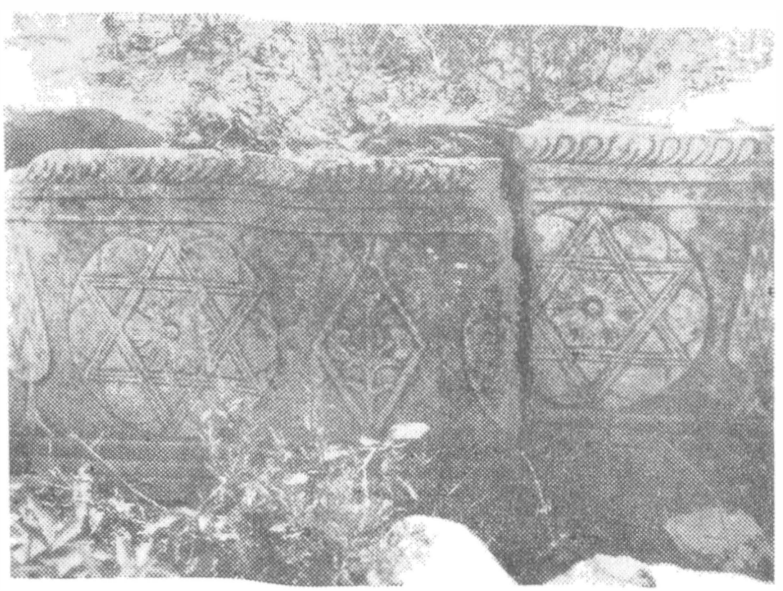
(1) **BU ADI TRAKYA ÜNİV. ÖĞ. GÖREVLİSİ MERGUP NURENGİN'E BORÇLUYUZ.**

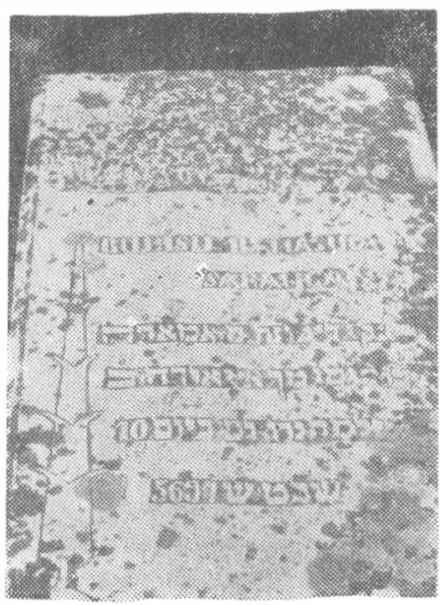
RESİM. 5

YUKARDA «GÜNEŞ» TULÛ ETMİŞ OLUP İÇİNDE, HUZMELERİ İFADE EDEN «YAPRAK» ADEDİ BEŞTİR. DÖNECEĞİZ BU SAYI KONUSUNA. RESİM 6'DA İSE BİR SANDUKANIN YAN TAŞI ÜZERİNDE, BAŞLARI BU KEZ DIŞARI BAKAN İKİ SERVİ, YİNE AŞAĞIDA KONULARIMIZDAN OLACAK «MÜHR-Ü SÜLEYMAN»LARI ARALARINA ALMIŞ DURUMDA GÖRÜLÜYOR.

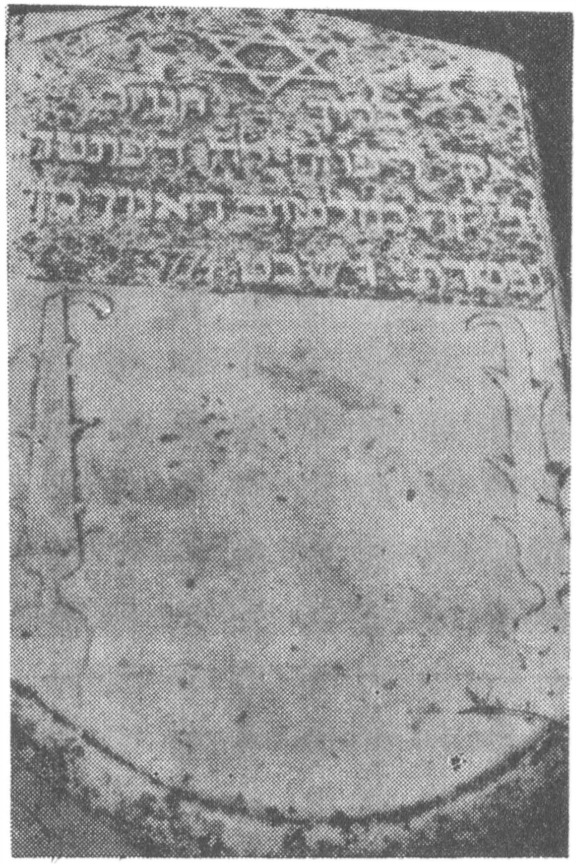
RESİM. 6

BAŞI KIVRIK SERVİ MOTİFLERİ, MÜSLÜMAN MEZARTAŞLARINA ÖZGÜ SANILMASIN: EDİRNE MUSEVÎ MEZARLIĞINDAKİ TAŞLAR ÜZERİNDE DE AYNİ ŞEYE RASTLANIYOR. (RESİM 7 VE 8).

RESİM. 7

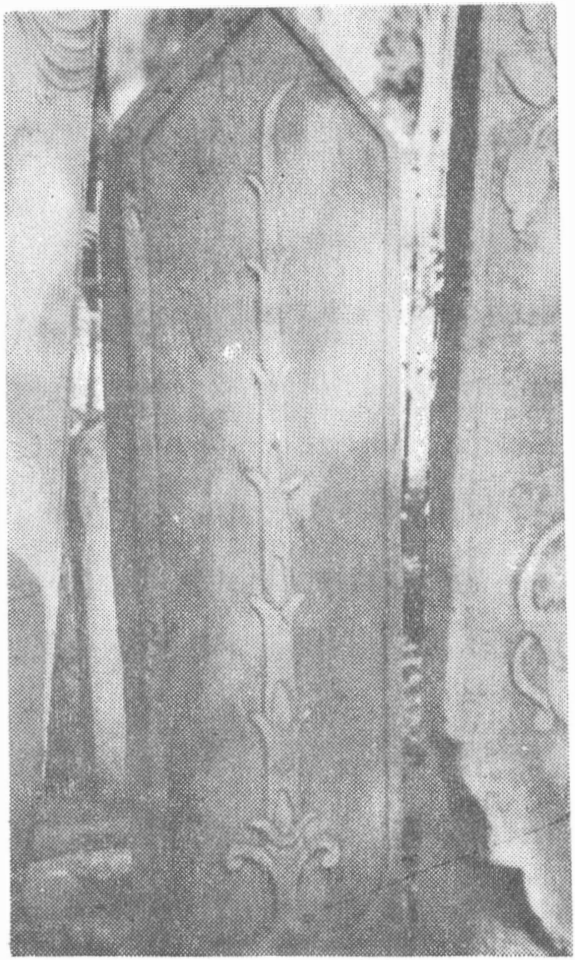

RESİM. 8

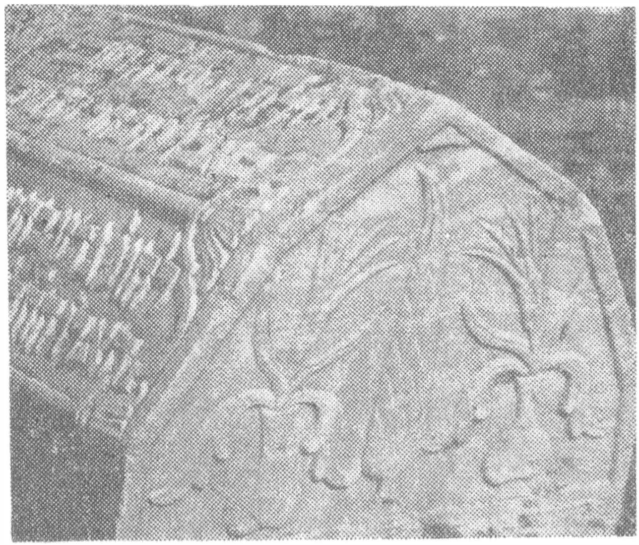
VE İSTANBUL KARACAAHMET'TEN (RESİM 9), KUZGUNCUK SIRTLARINDAKİ MUSEVÎ MEZARLIĞINDAN (RESİM 10) KIVRIK SERVİLER... SONUNCUSUNDA, ERKEK TENASÜL UZVU ŞEKLİNDE İKİ HAYAT SUYU VAZOSUNDAN STİLİZE EL ŞEKLİNDE BİRER BUĞDAY BAŞAĞI İLE ACANTHUS ÇIKMAKTADIR.

SERVİ MOTİFLERİ ADETA STANDARTLAŞMIŞ İKİ ANA ŞEKİLLE TEMSİL EDİLMEKTEDİR. BUNLARDAN BİRİ RESİM 5, 6 VE 10'LARDA GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ İÇLERİ «SU» KIVRIMLARI (ZİKZAKLARI) İLE İŞLENMİŞ OLUP DİĞERLERİNİN İKİ YANLARINDA KÜÇÜK ÇIKINTILAR VARDIR (RESİM 7, 8, 9). BU ÇIKINTILAR, AY, MÜMBİTLİK, DOĞURGANLIK VE BOLLUK SİMGESİ OLAN «BOYNUZ» OLARAK YORUMLANMAKTADIRLAR (BOĞA KÜLTÜ). RESİM 11'DE GÖRÜLEN VE İKİYÜZ YILLIK BİR BAKIR TEPSİDEN ALINMIŞ SERVİ ÖRGESİ, YİNE BU SONUNCU TİPTENDİR. RESİM 1'DEKİLER İSE, BUNLARIN BİR KARMASINI TEMSİL ETMEKTEDİR.

ÖLÜMSÜZLÜĞÜ TEMSİL EDEN AĞAÇLAR ARASINDA İKİNCİ YAYGIN TÜR HURMADIR. İSLÂM'DA HURMA, CENNETE ÖZGÜ AĞAÇLARDAN SAYILMAKLA BUNUN BİR HAYAT AĞACI ÖRGESİ OLARAK SEÇİLMİŞ OLMASI DOĞAL SAYILIR.

RESİM. 9

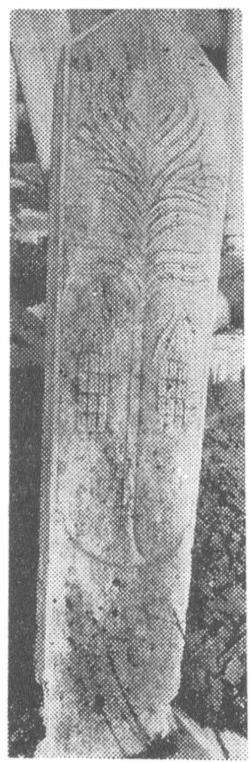

RESİM. 10

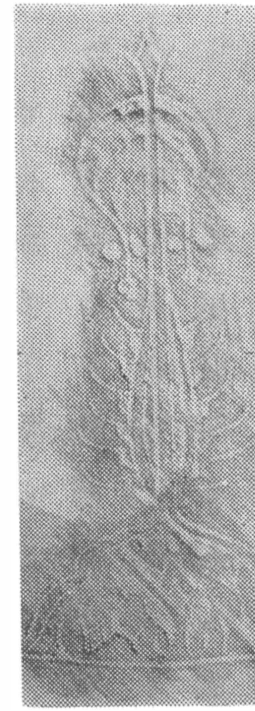
RESİM. 11

GENEL OLARAK BU AĞAÇ ŞAHİDELERDE, RESİM 12 - İST. - EYÜP'DEKİ GİBİ

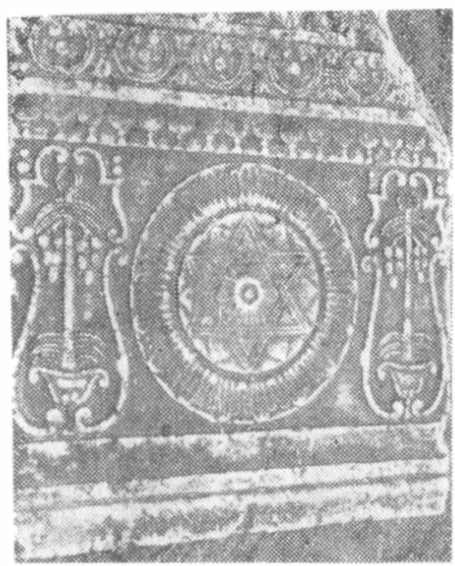
RESİM. 12

RESİM. 13

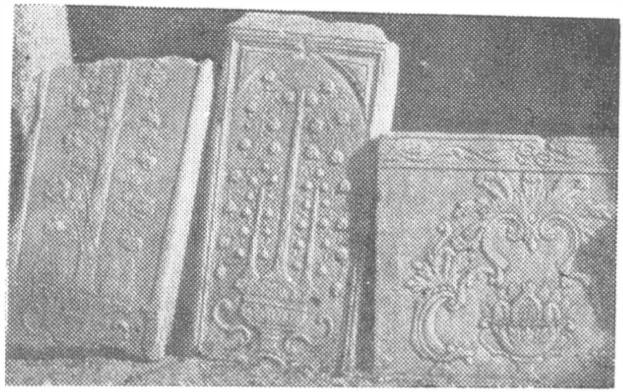

VE BUNUN ÇEŞİTLİ VARYANTLARI (ÖRNEĞİN PALMİYENİN BÜTÜN DALLARININ UCU AŞAĞIYA DÖNÜK VEYA BİR KISMI AŞAĞIYA, BİR KISMI YUKARIYA BAKAR HALDE) BULUNUR. AYNI ŞEY BAKIR TABAK VE TEPSİLER ÜZERİNDE DE GÖRÜLÜR (RESİM 13).

EDİRNE TÜRK-İSLÂM ESERLERİ MÜZESİ'NDE BULUNAN TAŞLAR ÜZERİNDE DE BUNLARA ÇOK RASTLANIYOR: RESİM 14'TE BUNLARDAN İKİSİ, BİR «MÜHR-Ü SÜLEYMAN»I ARALARINA ALMIŞLAR.

RESİM. 14

RESİM. 15

RESİM 15 (SAĞDA) VE RESİM 16'DA BUNUN MEYVELERİ BİRER TABAK İÇİNDE, NAR-LA BİRLİKTE SIRALANMIŞ. İLKİNDE, SOL-DA, YİNE GÜLLÜ, ROZASLI HAYAT AĞACI MOTİFLERİ, KUPADAN ÇIKAN ALEVLERLE BİRLİKTE, DİKİLİYORLAR.

RESİM. 16

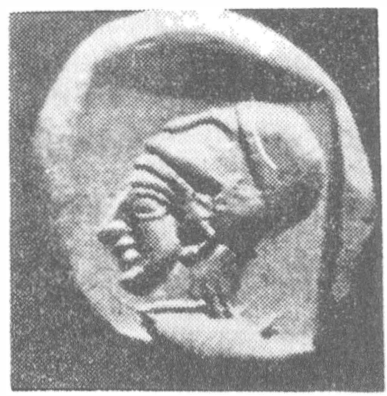
ÜÇÜNCÜ BİR TÜR OLARAK, HAYAT AĞACI'NIN YUKARDA BELİRTTİĞİMİZ GENEL ÇERÇEVESİ İÇİNDE NAR AĞACI FENİKE VE SURİYE'LİLERİN DİNİNDE ESASLI YER TUTMUŞTUR. TANRIÇA APHRODİTE NARI BİZZAT KIBRIS'A GETİRİP TOPRAĞA SOKMUŞTU. KARİA YA DA PHRYGİA'DA, YER ADLARININ «SİDE» KÖKÜNÜ İÇERDİĞİ HER YERDE BU ADLAR DOĞUM VE GELECEĞİN, NEŞV Ü NEMA VE DOĞURGANLIĞIN TANRIÇASI TARAFINDAN VAKFEDİLMİŞ AĞAÇLARIN BİTTİĞİNE İŞARET EDER. AYNI ZAMANDA BUNLAR, KAYBOLMUŞ KİŞİLER LEHİNE ÇOK ESKİ ZAMANLARDA VUKUA GELMİŞ VE UNUTULMUŞ MUCİZELERİN BİRER SAKİT TANIĞIDIRLAR. KEZA HELENİSTAN'DA, NAR DİKİLEN HER YERDE BİR ETKİLİ ESRARENGİZ HAYATÎ GÜÇ ALANINA GİRİLMİŞ, BİR EBEDÎ GENÇLİK RÜZGÂRINA MARUZ KALINMIŞ OLDUĞUNA ŞÜKRANLA İNANILIRDI. İKİBİN YIL SONRA DA, HIRİSTİYAN MİSTİĞİ ALANINDA YENİDEN GÜN IŞIĞINA ÇIKIYOR, NAR: BAKİRE MERYEM'İN SİMGESİ OLUYOR. ONUNLA OLAĞANÜSTÜ KADERİ PAYLAŞIYOR; ONUN GİBİ, «BÜTÜN MEYVELERİN EN KIYMETLİSİ»Nİ TEVLİDETME İŞİNİ YÜKLENİYOR.

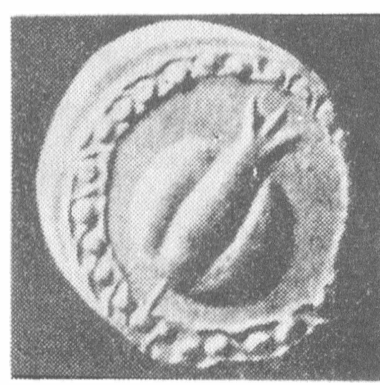
ÇOK DAHA GERİLERE GİDEREK TANRIÇA KUBABA'YI, BİR ELİNDE NAR TUTAR HALDE GÖRÜYORUZ (Fig. 45).

RESİM. 17

RESİM 18'DE PAMFİLYA'DA SİDE (ANTALYA İLİNDE) KENTİNDE BASILMIŞ BİR SİKKE GÖRÜLÜR. BUNDA, APHRODİTE'NİN MUKABİLİ OLAN TANRIÇA ATHENA, MİĞFERİYLE GÖRÜLÜYOR. ÖBÜR YÜZÜNDE DE BİR NAR :

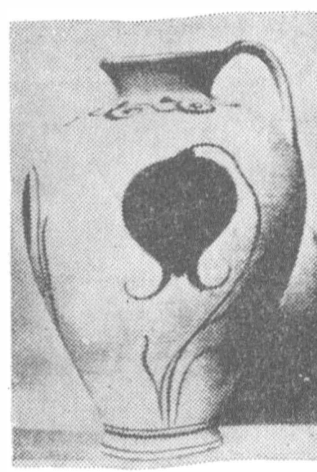

RESİM. 18

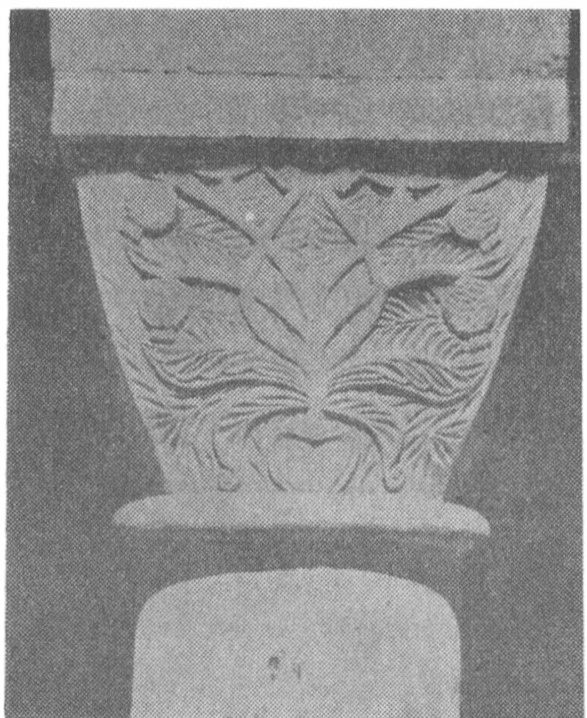
GERÇEKTEN NAR, SİDE'NİN SİMGESİ OLUYORDU VE KLÂSİK ÇAĞLARIN GREKÇESİNDE BU MEYVE VE AĞACI İÇİN KULLANILAN «ROİA» VE «SİDE» SÖZCÜKLERİ ASLINDA GREKÇE DEĞİLDİ, TARİH ÖNCESİ AKDENİZ DİLLERİNE AİTTİ; «SİDE» DE, ÖNEMLİ VE UZUN BİR GREK DIŞI KÜLTÜR MİRASI İBRAZ EDER.

RESİM 19, M.Ö. 1500'LERDE MELOS ADASINDA İMAL EDİLMİŞ BİR TESTİYİ İRAE EDER. SADECE NARLARLA SÜSLÜDÜR BU TESTİ.

RESİM. 19

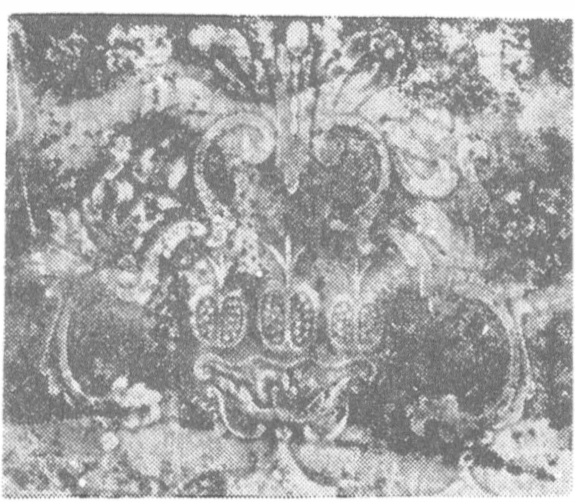
BİZANS SÜTUN BAŞLIKLARINI DA SÜSLERDİ BU MEYVE (RESİM 20).

RESİM. 20

NAR VE ÇİÇEĞİ BAKIR TABAKLARIN (RESİM 1), HALILARIN BAŞLICA MOTİFLERİ ARASINDA DA YER ALIR. DENİZLİ'NİN KIZILHİSAR BUCAĞINDA, DÜĞÜNLERDE GERDEĞE GİRİLECEĞİ SIRADA GELİNİN ELİNE BİR NAR VERİLDİĞİNİ, GELİNİN BUNU YERE VURUP PARÇALADIĞINI VE «BU NAR TANELERİ KADAR ÇOCUĞUM OLSUN!» DİLEĞİNDE BULUNDUĞUNU ORADA BİZE ANLATMIŞLARDI. EVET, NAR ÇİÇEĞİ VE TANESİ DE CENNET MEYVESİDİR, NAR TANELERİNİN DAĞITILDIĞI YENİ GELİN EVLERİNDE EVLİLİĞİN DEVAMLI, BEREKETLİ... OLACAĞINA İNANILIR. SÖZÜ RESİM 21'E BAKARAK (EDİRNE TÜRK - İSLÂM ESERLERİ MÜZESİ) BİTİRELİM.

RESİM. 21

ATTİS'İN ANASI BAKİREYDİ. FERCİNE BİR NAR TANESİ SOKARAK ONDAN BU TANRIYA HÂMİLE KALMIŞTI. ROMA'DA GELİNLERİN BAŞI NAR DALLARİYLE SÜSLENİRDİ.

BU KONUDA ÇOK İŞLENMİŞ DÖRDÜNCÜ AĞAÇ TÜRÜ İNCİRDİR. İSLÂM BATINÎ FELSEFESİNDE BU MEYVE, DEĞİŞİK TABİATLI DÜALİTE'LERİ İFADE ETMEK ÜZERE ZEYTİNLE BİRLEŞİR. ONUN BUDDHA İLE YAKIN İLİŞKİSİ BİLİNİR. BODHİ AĞACI (BUDDHA BODHİSATWA) DÜNYANIN EKSENİYLE AYNİYET HALİNDEDİR; İLKEL İKONOGRAFİDE BUDDHA'NIN KENDİSİNİN DE SİMGESİDİR, KUDRET VE HAYATIN DA, ÖLÜMSÜZLÜK VE YÜKSEK BİLGİNİN DE SİMGESİ OLDUĞU GİBİ. NEDEN İZMİR'DE VE GENELLİKLE BAZI EGE İLERİNDE (İYONYA) «İNCİR» SÖZCÜĞÜ AĞZA ALINMAZ VEYA HAKARET TELAKKİ EDİLİR?... ONUN DA İÇİ «TOHUM»LA DOLUDUR, KADIN FERCİ GİBİ VE DE NAR GİBİ. MUSKANIN BEŞİĞİ OLAN ESKİ MISIR'DA İNCİR ŞEKLİNDE MUSKALAR, BAŞLICA NAZARLIK ŞEKİLLERİ ARASINDA YER ALIRDI.

BU AĞAÇTAN ÇOK ŞEY BEKLENİR: DİONYSOS VE DEMETER'LE İLGİLİ HAYAT AĞACI İLE KURDUN, ALTINDA ROMULUS İLE REMUS'U BESLEDİĞİ İNCİR AĞACI, KEHANET GİBİ MARİFETLERLE DE DONATILMIŞTIR.

ÖLÜMSÜZLÜK KAVRAMINI OLUŞTURAN DİĞER AĞAÇLAR DA ŞÖYLE ORTAYA KONABİLİR :

ORTAASYA İNANIŞLARINA GÖRE DE HAYAT AĞACI'NIN (KAYIN AĞACI) ALTINDA BEKÇİ OLARAK BİR YILAN (EJDERHA) BULUNURDU.

BUDDHA'NIN DA «AĞAÇ»I VARDI, KARAMUK İLE ŞAKA AĞACI (BUDDHA ŞAKYAMUNİ). OĞUZ'LA KIPÇAK'IN YİNE AĞAÇLARLA İLİŞKİLİ EFSANELERİ BİLİNİR. AĞAÇ KÜLTÜNÜN (TAPINIŞININ) TÜRKİYE ADAMININ DİNÎ YAŞAMINDA ÖNEMLİ BİR YER TUTTUĞU BİR VAKIADIR.

ŞAMAN ADAYI, SIRRA VUKUFU SIRASINDA RÜYALAR GÖRÜR. BUNLARDA BİRÇOK TANRISAL YÜZLERLE KARŞILAŞIR, SONRA HAYVAN-REHBERLERİ ONU CİHAN'IN MERKEZİ'NE, DÜNYANIN AĞACI İLE EVRENSEL EFENDİ'NİN BULUNDUKLARI KOSMİK DAĞ'IN TEPESİNE GÖTÜRÜRLER; ORADA KOSMİK AĞAÇ VE EFENDİ'NİN KENDİ ELİNDEN, DAVUL YAPACAĞI AĞACI ALIR. BURADAKİ SEMBOLİZM «DÜNYA AĞACI, YANİ CİHAN'IN MERKEZİ'NDE BULUNAN MİHVER ARACILIĞIYLA GÖK'LE YER ARASINDA BAĞLANTI» ŞEKLİNDE YORUMLANIR.

MANİHAİST UYGURLARA GÖRE BEŞ HAYAT, BEŞ ÖLÜM AĞACI VARDI.

DİREK VE SÜTUNLARIN KUTSAL AĞAÇTAN ÇIKTIKLARI SANILIR.

YAŞAMIN TANRISAL MERKEZİ VE KAYNAĞI OLARAK, YUKARDA SÖZÜNÜ ETTİĞİMİZ «MERKEZ-GÖBEK»İN ETRAFINDA AŞAĞIDA GÖRECEĞİMİZ GİBİ HAYLİCE ÇAPRAŞIK VE İÇİNDE SİMGE VE SEMBOLLERİN DOLUP TAŞTIĞI BİR TAPINMA ŞEKLİ MEYDANA ÇIKMIŞTIR. HELE O AĞAÇ BİR HAYAT YA DA BİLGİ AĞACI OLARAK TANINMAYA GÖRSÜN.

İBRANİ GELENEĞİNDE ILGIN, MEŞE VE SERVİ TANRISAL TEZAHÜRLER (THEOPHANY)LE BİR TUTULMUŞTUR. SERVİ BÖYLE OLMAYA DEVAM EDİYOR, DİĞERLERİ GİBİ.

ÖLÜMSÜZLÜĞÜN TASVİRİNDE ZAMANLA AĞAÇTAN ÇİÇEĞE DE GEÇİLMİŞTİR.

İSLAMİ EFSANELER, BAZI BİTKİLERLE PEYGAMBER YA DA AİLESİ ARASINDA İLİŞKİ KURARLAR. MESELÂ YASEMİN, FATIMA'NIN ÇİÇEĞİDİR. GÜL, MUHAMMED'İN, KESMEKTE OLDUĞU TIRNAĞINDAN VEYA YÜZÜNDEN DAMLAMIŞ BİRKAÇ TER DAMLASINDAN ÇIKMIŞTIR. «PEYGAMBER GÜLÜ», ESKİ DEYİMLE «VERD-İ MUHAMMEDİ» MOTİFİ, OSMANLI SANATINDA KENDİNİ GÖSTERİR (RESİM 22). AYRICA GÜL, UĞUR GETİREN BİR ÇİÇEKTİR DE.

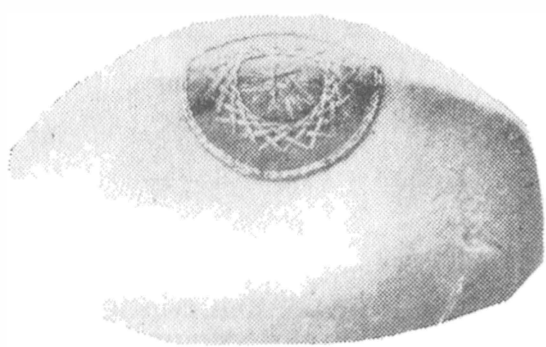
ANTİK ÇAĞLARDA BUNUN VENÜS'ÜN KANINDAN DÜNYAYA GELDİĞİ SÖYLENİRDİ: ÖNCELERİ BEYAZMIŞ BU ÇİÇEK,

RESİM. 22

BU TANRIÇANIN, BİR YABAN DOMUZUNUN SALDIRISINA UĞRAMIŞ ADONİS'İN İMDADINA KOŞMASI SIRASINDA BİR ÇALI DİKENİNDEN YARALANMASIYLA KANA BULANMIŞMIŞ... HELEN VE ROMA'LILAR, VENÜS, HEBE VE FLORA'NIN HEYKELLERİNİ GÜL ÇELENKLERİYLE ÇEVRELERLERDİ.

KADİRÎ TARİKATİNİ XVI. YÜZYILIN İLK YARISINDA İSTANBUL VE ANADOLU'YA SOKAN İSMAİL RUMÎ, OSMANLI KADİRÎLER'İNİN İŞARETİ OLARAK YEŞİL GÜLÜ SEÇMİŞTİ. SÜLÛK EDEN BİR TALİBE ŞEYH, ONSEKİZ KENARLI BİR GÜL RESMİ TAKARDI GÖĞSÜNE VE TAC'INA (RESİM 23). ORTADAKİ BEŞ KÖŞELİ YILDIZI ÇEVRELEYEN ÖRGE, BU GÜLÜ TEMSİL ETMEKTEDİR.

RESİM. 23

RESİM. 24

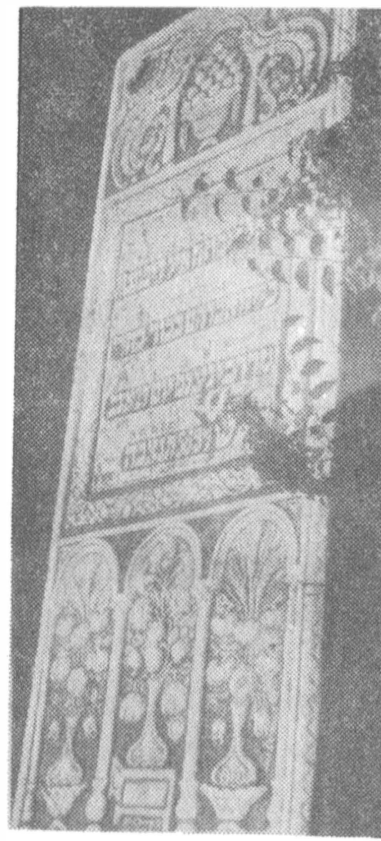
İŞTE BU GÜL MOTİFİNİ DE ÇOK GÖRÜYORUZ, EDİRNE ŞAHİDELERİNDE. RESİM 24'DE, GÜL'ÜN ÇEVRESİNDEN «BEŞ» ADET «ŞUA» (ACANTHUS) YÜKSELİYOR.

RESİM 25'TE DE, ALTINDAN «LÂLE»NİN SARKTIĞI GÜL SAKSISINI, «ONİKİ» (ZODİAK'IN ONİKİ BURCU) ADET «ŞUA» ÇEVİRMİŞ.

RESİM. 25

AYNİ KENTİN MUSEVÎ MEZARLIĞINDA, RESİM 26 VE 27'DE GÖRÜLEN TAŞLAR

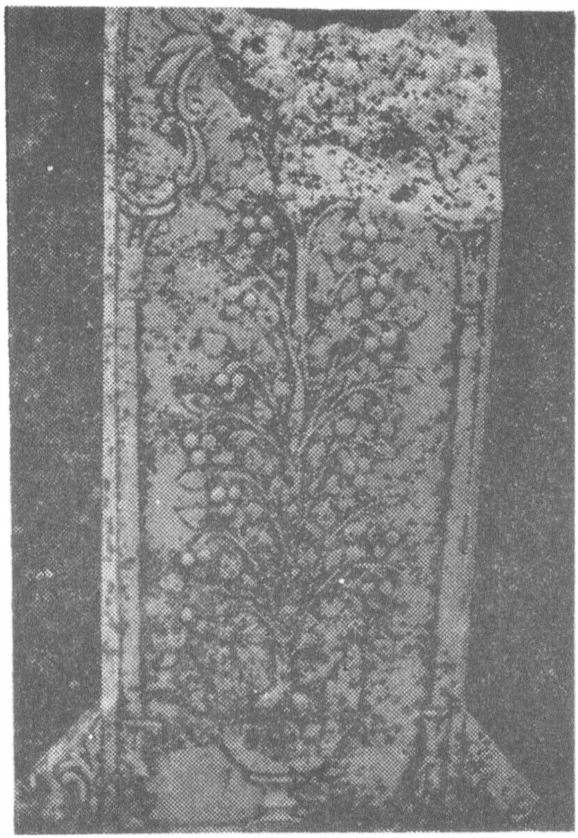
RESİM. 26

RESİM. 27

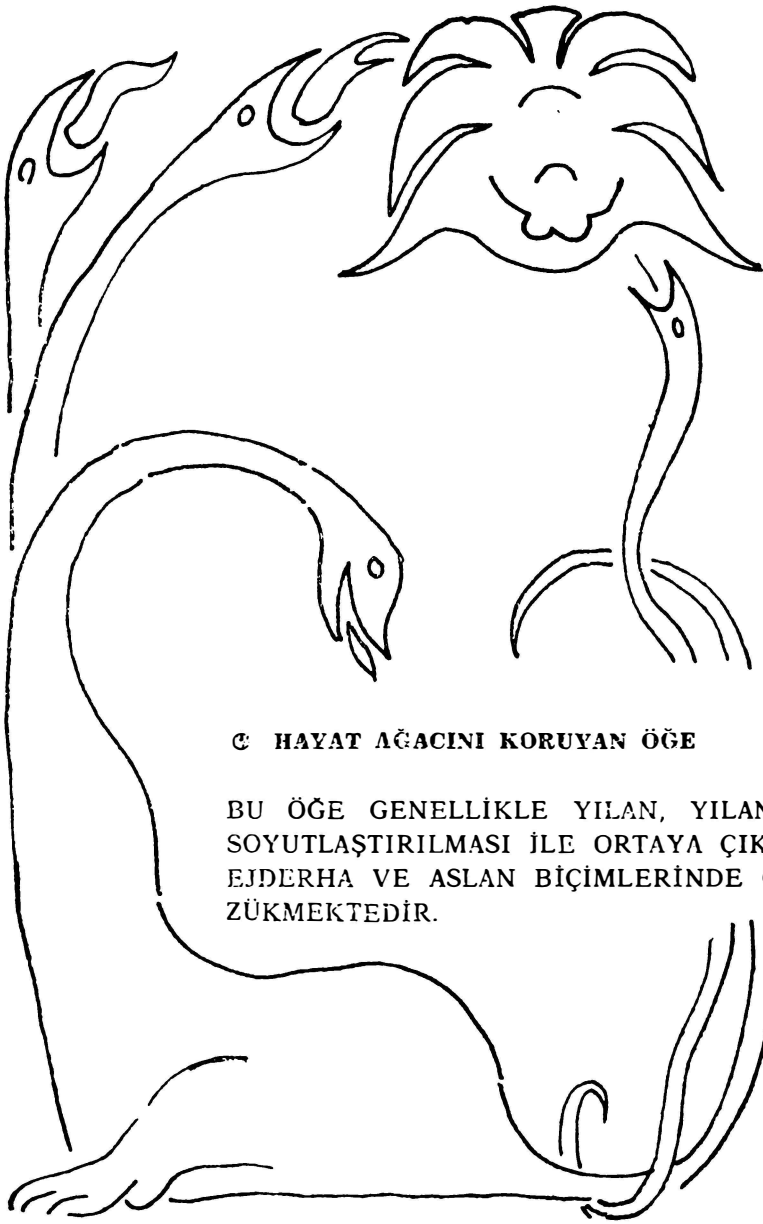
ÜZERİNDE HAYAT AĞACI MOTİFLERİ, GÜL DEMETLERİNDEN İBARET OLUP İÇİNDEN ÇIKTIKLARI HAYAT SUYU KAPLARI DA YİNE ERKEK ÜRETİM UZVU ŞEKLİNDEDİR. DEMETLERİN EN ÜSTÜNDE DE BEŞLİ BUĞDAY BAŞAĞI (EL) AÇIK OLARAK GÖRÜLÜYOR. BU ERKEK ÜRETİM UZVU - BEŞLİ BUĞDAY BAŞAĞI MOTİFİNE İSTANBUL, SULTANAHMET'DE SOKOLLU CAMİİ HAZİRESİNDE DE RASTLADIK. EDİRNE MURADİYE CAMİİNİNKİNDE DE, MEYVELERİ «ÜÇLEME - TESLİS» ŞEKLİNDE TERTİPLENMİŞ OLAN BİR HAYAT AĞACI, YİNE AYNI BİÇİMDE BİR «VAZO»DAN ÇIKIYOR, İKİ YANINDA BİRER ALEVLE BİRLİKTE (RESİM 28). BUNLARI İÇEREN KABIN TAM ALTINDA DA, BİR TABAK İÇİNDE ÜÇ ADET HURMA SIRALANMIŞ.

EVET, MEZARTAŞLARININ ANA ÖRGESİ HAYAT AĞACI'DIR. ÇÜNKÜ ONA EN UYGUN «TARLA» CENNET OLMAKTADIR, İÇİNDEN SUDAN, ŞARAPTAN, BALDAN, SÜTTEN IRMAKLAR AKAN CENNET. BU «BAĞ»A GEÇİŞ SAĞLAYAN KİŞİLER ARASINDA GREGORYEN KİLİSESİ BAŞRAHİPLERİ, MOR KADİFE KAFTANIN ÜZERİNE, OMUZLARDAN GÖĞÜS ALTINA KADAR İNEN VE ÖNDEN VE ARKADAN ETEKLERE VARAN İŞLEMELİ BİR GÖĞÜSLÜK GİYMEKTEDİRLER.

RESİM. 28

Bu GÖĞÜSLÜĞÜN ÖN VE ARKADAN ETEKLERE VARAN KISMI KÂMİLEN HAYAT AĞACI MOTİFİYLE KAPLI OLUP SAĞ GÖĞÜS HİZASINDA DA AĞZINI AÇMIŞ BİR EJDERHA İŞLENMİŞ BULUNMAKTADIR (İSTANBUL, BALIKPAZARI ÜÇ HORAN KİLİSESİ).

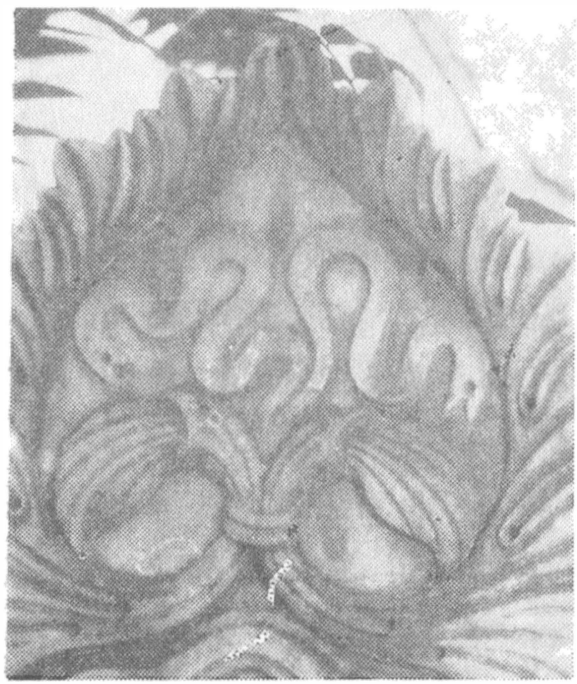

c HAYAT AĞACINI KORUYAN ÖĞE

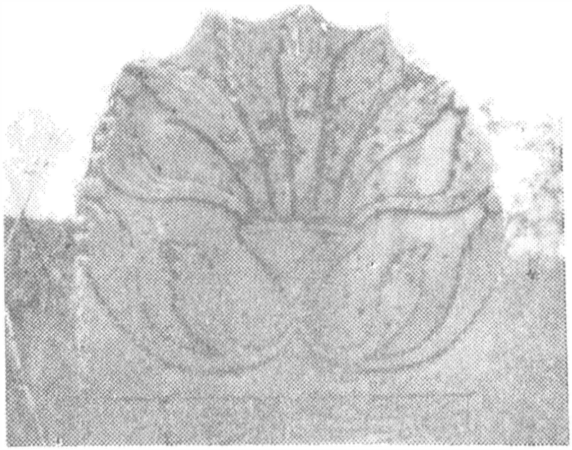
BU ÖĞE GENELLİKLE YILAN, YILANIN SOYUTLAŞTIRILMASI İLE ORTAYA ÇIKAN EJDERHA VE ASLAN BİÇİMLERİNDE GÖZÜKMEKTEDİR.

PELAGOS'LAR, EGE HAVZASININ HELEN ÖNCESİ HALKLARI OLUP KARİA, GİRİT - TESALYA'YI İÇİNE ALAN BÖLGEDE YAŞARLARDI. DİLLERİ DE ÖN HİND - AVRUPA DİLİ OLARAK KABUL EDİLİYOR. DOLAYISIYLE BUNLARIN MİTOSLARI KÜÇÜK ASYA VE SONRADAN HELEN'LERİN MİTOSLARININ TEMELİNDE YATAR. PELAGOS'LARIN HİLKAT MİTOSU, BAŞTA YILAN - EJDERHA OLMAK ÜZERE, BİZİ BİR KEZ DAHA İLGİLENDİRİYOR :

«EURYNOME ISINMAK İÇİN ARTAN BİR ÇILGINLIKLA DANS ETTİ TA Kİ OPHİON (YILAN) ARZUYA KAPILIP BU TANRISAL BEDENİN ETRAFINA SARILA. VE CİMA OLDU... BUNDAN SONRA EURYNOME GÜVERCİN DODUNA (KILIĞINA) GİRDİ, DALGALAR ÜZERİNDE GÜNÜNÜ BEKLEDİ VE ZAMANI GELDİĞİNDE EVRENSEL YUMURTA'YI ÇIKARDI. EMRİ ÜZERİNE OPHİON BU YUMURTA'NIN ETRAFINA «YEDİ» DEFA SARILDI, TA Kİ YUMURTA İKİYE AYRILA. BUNDAN, VAR OLAN HERŞEY... ÇIKTI» BÖYLECE DE YILANI HİLKAT (YARADILIŞ) OLAYININ BAŞ AKTÖRLERİ ARASINDA GÖRÜYORUZ. O ZAMAN, NEDEN ŞAHİDEDE GÖRÜLMESİN, İNSANOĞLU ÖLÜP YENİDEN DİRİLMEYECEK Mİ, BU KEZ SONSUZA DEK «YAŞAMAK» ÜZERE?... RESİM 29'DAKİ YILAN VE AĞIZLARINDAN ATEŞ ÇIKARAN EJDERLERİN (KARACAAHMET - İST.) ANLAMI ORTAYA ÇIKIYOR.

RESİM. 29

RESİM. 30

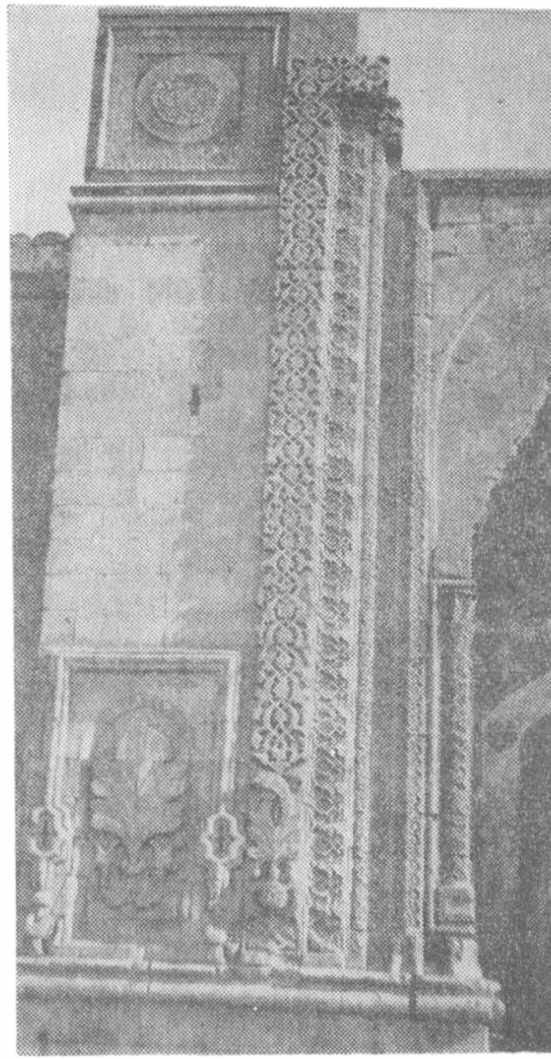
KALDIKİ YILAN, GÖMLEK DEĞİŞMESİ İTİBARİYLE DE, SÜREKLİ KENDİNİ YENİLEMENİN, GENÇLEŞMENİN DE SİMGESİ OLUYOR. MURADİYE CAMİİ HAZİRESİNDEKİ, RESİM 30'DA GÖRÜLEN VE «YEDİ» ACANTHUS'LA TEMSİL EDİLEN HAYAT AĞACI'NIN ALTINDAKİ YUKARIYA KIVRIK YAPRAKLAR İŞBU KORUYUCU YILAN-EJDER'DEN BİR HAVA TAŞIMIYORLAR MI?

ERZURUM ÇİFTE MİNARE SELÇUKLU YAPISINDA PORTALİN İKİ YANI PALMETLER ŞEKLİNDE HAYAT AĞAÇLARI'YLA SÜSLÜ OLUP EN SOLDAKİNİ İKİ EJDERHA KORUMAKTADIR (RESİM 31).

TÜRK DİNİ RESİMLERİ ARASINDA MEŞHUR OLMUŞ BİR TANESİNDE EVREN'İN SEMBOLÜ TEMSİL EDİLMEKTEDİR. BURADA BALIK, ARSLAN VE EJDERHADAN BAŞKA, HAYAT AĞACI ÜZERİNE TÜNEMİŞ ANKA KUŞU GÖRÜLÜYOR (RESİM 32). GERÇEKTEN BU KUŞ, HEP BU AĞAÇ ÜZERİNDE YUVALANIR.

YILAN VE EJDERHADAN SONRA BİR ÜÇÜNCÜ KORUYUCU DA ARSLANDIR.

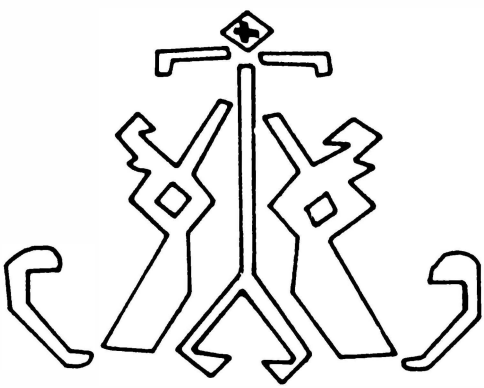
SIK RASTLANAN KİLİM MOTİFLERİ ARASINDA İKİ ARSLANIN KORUDUĞU BENZER BİR HAYAT AĞACI VARDIR (RESİM 33). RESİM 34'DE, BİR ARSLANIN RAKİT HİMAYESİNDE KIVRILMIŞ GÜL DALINDAN AĞAÇ GÖRÜLMEKTE OLUP HAYAT SUYU KABINDAN ÇIKAN BEŞ ADET ALEV KONUSUNA AYRICA DEĞİNECEĞİZ.

RESİM. 31

RESİM. 32

RESİM. 33

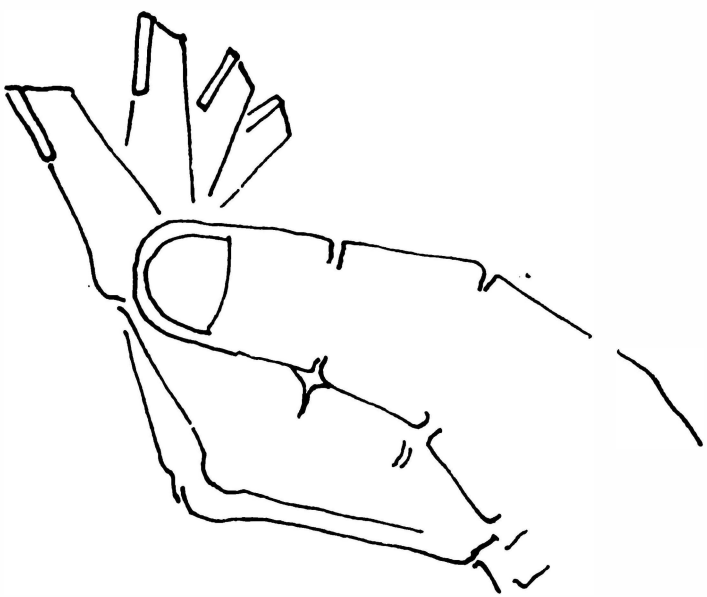
RESİM. 34

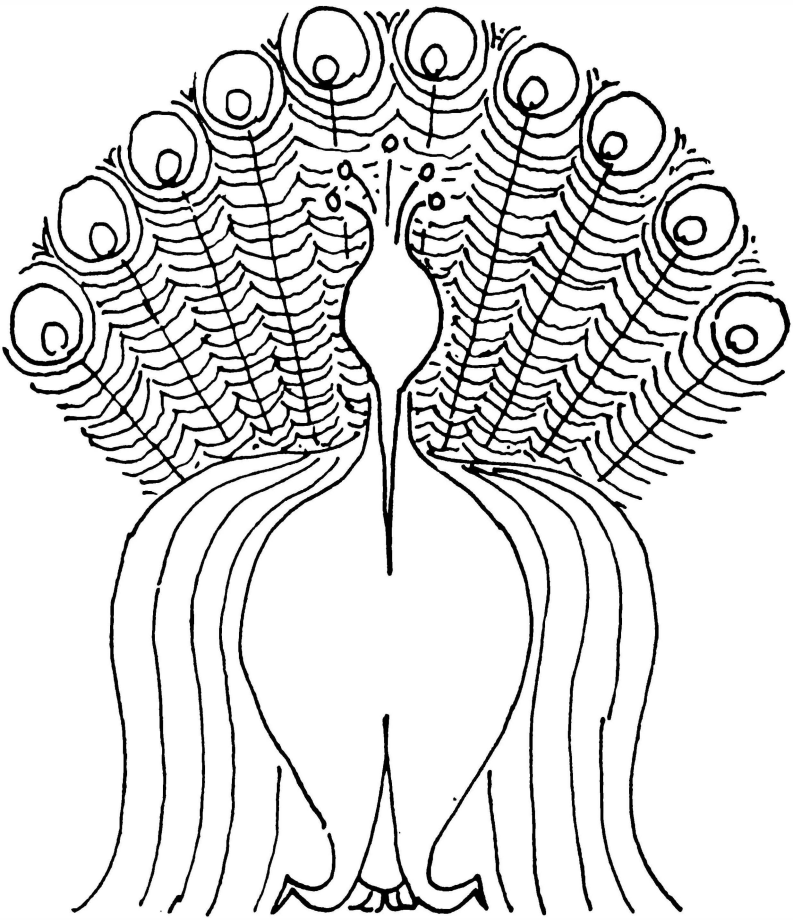
● HAYAT SUYUNU SUNAN ÖĞE

BUNA, TEMİZLEYİCİ, ARINDIRICI VE ISITICI ÖĞE DEMEK DE MÜMKÜNDÜR. BU ÖĞE BİRBİRİNDEN ÇOK AYRI, ÇEŞİTLİ BİÇİMLERDE ORTAYA ÇIKIYOR.

— HAYAT SUYUNU SUNAN KUŞ BUNLARDAN BİRİNCİSİ,
— DOĞRUDAN DOĞRUYA SU VE SUYUN SUNULDUĞU KAP TEMİZLEYİCİ OLARAK İKİNCİSİ,
— İÇKİ, ŞARAP VE İÇKİYİ OLUŞTURAN ASMA ÜÇÜNCÜ,
— SÜ VE NİHAYET ARINDIRICI, ARITICI VE ISITICI ATEŞ DÖRDÜNCÜSÜDÜR.

SIRASI İLE ELE ALALIM.

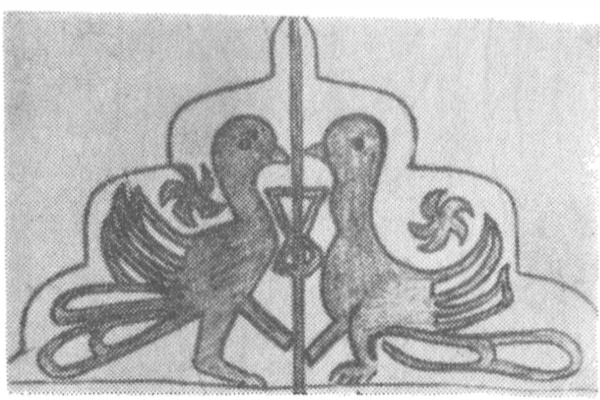

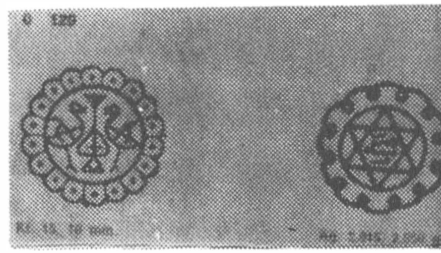
KUŞ:

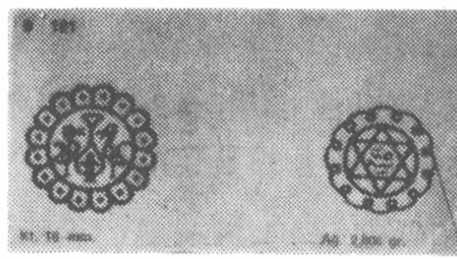
HAYAT AĞACI SİMGESİNDE 3 TEMEL ÖĞENİN BİRBİRİ İÇİNE GİRMİŞ OLMASI NEDENİ İLE KUŞ ÖĞESİNDEN YUKARIDA SÖZ ETMİŞTİK.

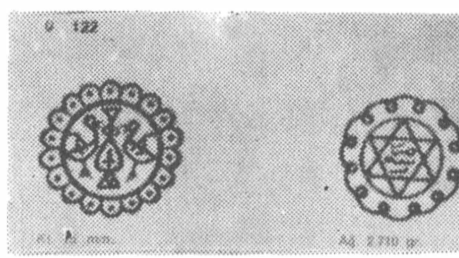
BUNA İLÂVE YAPABİLİRİZ. HALEN TOKAT MÜZESİ'NDE BULUNAN BİR MEZARTAŞINDA (RESİM 35), DÜZ BİR SOPA ŞEKLİNDE, «VAZO»SU ORTADA TEMSİL EDİLMİŞ BİR HAYAT AĞACI İLE İKİ YANINDA BİRER KUŞ (ANKA?) GÖRÜLÜYOR. KEZA BURSA'DA BASILMIŞ OSMANLI MANGIRLARI ÜZERİNDE DE AYNI ŞEY VAR (RESİM 36). BUNLARIN ARKA TARAFLARINDA İSE, AŞAĞIDA İRDELEYECEĞİMİZ «MÜHR-Ü SÜLEYMAN» BULUNUYOR.

RESİM. 35

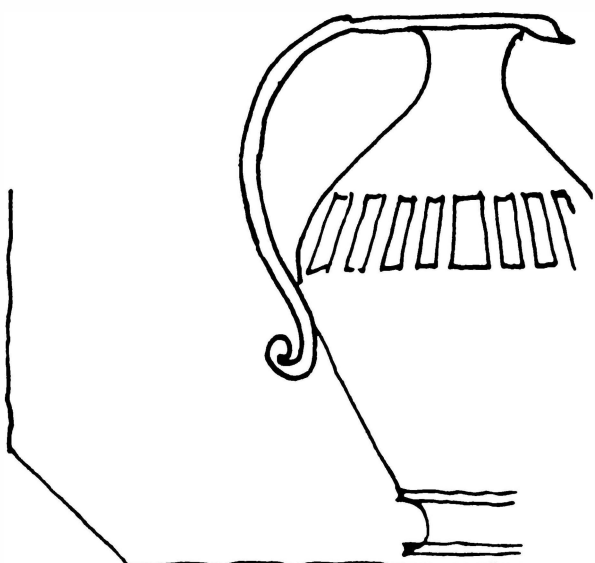
RESİM. 36

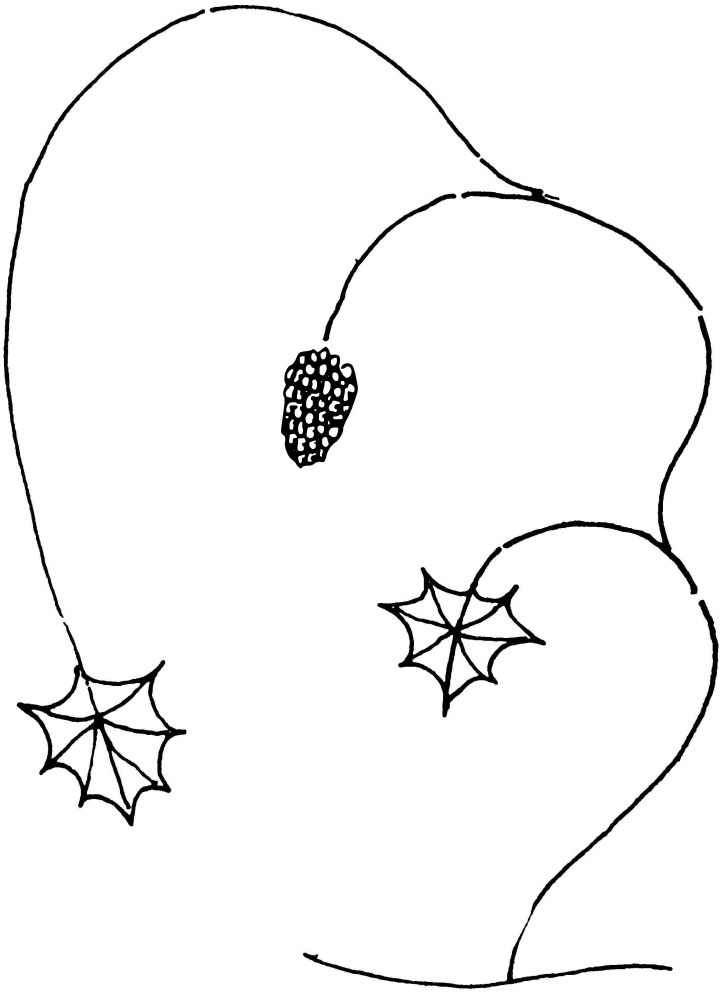

SU:

SU'YUN İŞLEVİ, BELİRDİĞİ DİNÎ ÇEVRE NE OLURSA OLSUN, HEP AYNI GÖRÜNMEKTEDİR: O, ŞEKİLLERİ «ÖĞÜTÜR», YOK EDER, «GÜNAHLARI YIKAR», BİR TARAFTAN DA TEMİZLEYİP HAYAT VERİR. ONUNLA DİNÎ AMAÇLI BİR TEMAS, KOSMİK DENGENİN İKİ ÂNINI TOPARLAR: SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI VE YARADILIŞ.

İŞTE ŞİMDİYE KADAR VERDİĞİMİZ MEZARTAŞI ÖRNEKLERİNDE, İŞARET ETTİĞİMİZ, BUNDAN SONRAKİ ÖRNEKLERDE DE İŞARET EDECEĞİMİZ KAP, SUYU SİMGELEMEKTEDİR:

ASMA:
DİONYSOS KÜLTÜNDE, EURİPİDES'İN ÜNLÜ TRAGEDYASI BAKKHALAR'DA «TANRISAL CENNET» DEDİĞİ «TANRI NEFESİNDEN MEST» HALE GELMEK İÇİN NE GİBİ «ÇILGINLIKLAR»A BAŞVURULMUYORDU Kİ:

GECE KARANLIĞINI DELEN MEŞALELERİN IŞIĞINDA SÂLİKLER TEDRİCEN CEZBE - VECD (TRANS) HALİNE GELİRLER VE DELİCE BİR MUSİKİNİN REFAKATINDA GARİP RAKSLARA TEVESSÜL EDERLERDİ. GECE İLERLEDİKÇE BU RAKSLAR, BOL BOL DAĞITILAN ŞARABIN DA YARDIMIYLA GİTGİDE DAHA VAHŞİ, DAHA SÜRÜKLEYİCİ, ŞARKILAR DA DAHA ATEŞLİ HAL ALIRDI, TIPKI SONRADAN «SEMÂ»DA OLDUĞU GİBİ.

«GEL, GEL, ŞEKLİN VE ADIN NE OLURSA OLSUN,
YÂ DAĞ'IN BOĞASI, YÜZ BAŞLI YILAN
ATEŞ - İ SUZAN'LI ARSLAN
YÂ TANRI, HAYVAN, MYSTERİON, GEL.»

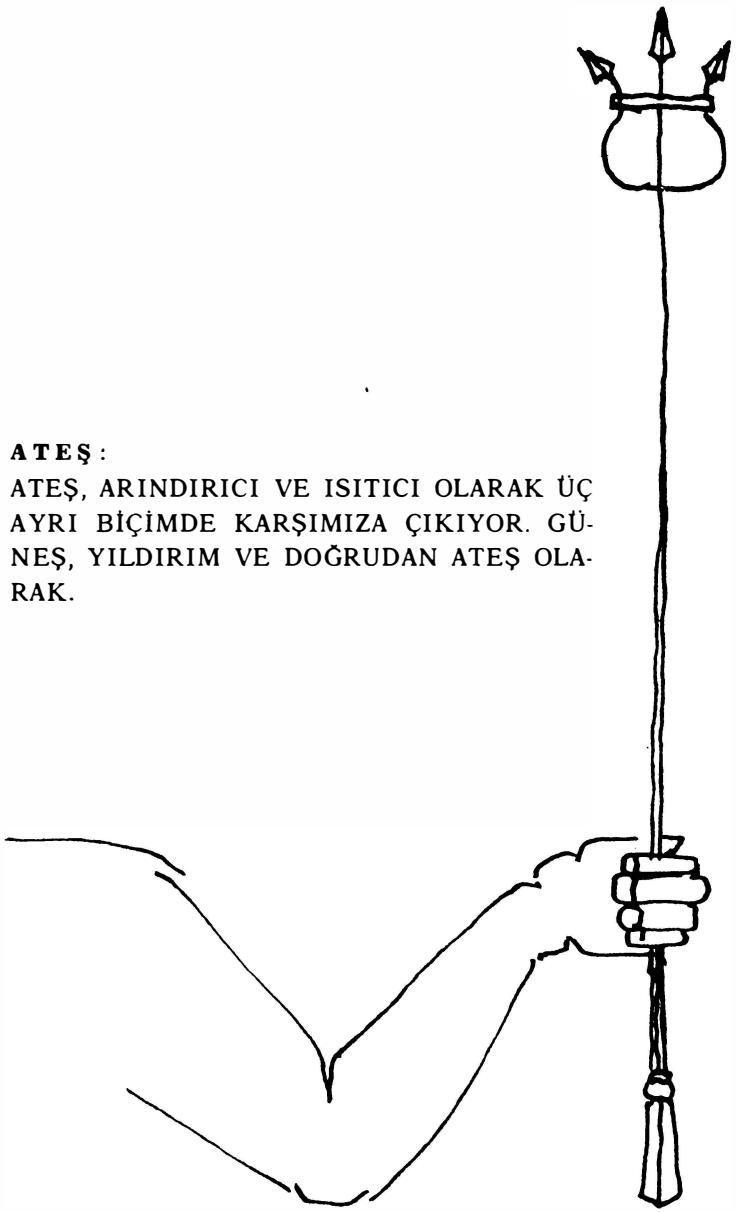
EURİPİDES'İN BAKKHALAR'DAKİ BU PARÇASI BİZE DERHAL MEVLÂNÂ'YI HATIRLATMIYOR MU : «GEL, GEL HER KİM OLURSAN OL, GEL...» («BAZÂ, BAZÂ, HER ANÇİHESTİ BAZÂ...»).

RAKSEDENLERİN SÜREKLİ OLARAK YERE, ÜZERİNDE ASMA DALLARI VE SARMAŞIK SARILI VE TEPESİNDE DE BİR FISTIK ÇAMI KOZALAĞININ BULUNDUĞU (RESİM 40'DAKİ GİBİ...) BİR ASA İLE VURMALARI MUTATDI. BU ASANIN, HİÇ DEĞİLSE İLK BAŞLARDA, TOPRAK VE İNSANLARA MÜNBİTLİĞİ VE BEREKETİ CEZBETMEK İÇİN KULLANILMIŞ BİR ALET OLDUĞU SANILIRDI.

EVET, ÜZÜMÜ KEŞFEDEN, ONDAN ŞARAP YAPMASINI İNSANLARA ÖĞRETEN DİONYSOS OLMUŞTUR. ÜZÜM DE «CENNET MEYVELERİ» ARASINDA YERİNİ ALMIŞTI.

SÜMER DESTAN KAHRAMANI GİLGAMEŞ BİR BAHÇEDE MUCİZEVİ BİR AĞACA RASTLAR; BUNUN YANINDA DA TANRIÇA SİDURİ (YANİ «GENÇ KIZ») VARDIR; TANRIÇA, SİBİTU YANİ «ŞARAPLI KADIN» OLARAK NİTELENMEKTEDİR. ASLINDA GİLGAMEŞ TANRIÇAYA BİR BAĞ ÇUBUĞUNUN YANINDA RASTLAR. ÖN ASYA'DA ASMA, «HAYAT OTU»NA TEŞBİH EDİLMİŞ OLUP «HAYAT»IN İŞARETİ SÜMER'LİLERDE, AN ASIL BİR ASMA YAPRAĞIYDI. ANA TANRIÇA BAŞLARDA «AŞMA ÇUBUĞU ANA», YA DA «ASMA ÇUBUĞU TANRIÇA» DİYE ADLANDIRILIRDI. ELİNDEKİ ASMAYLA ÜZÜM SALKIMI MAKBERELERDE, EBEDİYETİN SEMBOLÜ HAYAT AĞACI OLARAK BOY GÖSTERECEKTİ. RESİM 4'ÜN SOLUNDAKİ BİR ŞAHİDEDE İKİ ASMA, ASMA ÇUBUĞU, SALKIMLARIYLA, BİR SERVİYİ HELEZONVARİ ÇEVİRMİŞLER. HELEZON'UN SEMBOLİZMİNİN İZAHI, BİZİ BURADA UZAKLARA SÜRÜKLEYECEĞİNDEN BUNUN, DAHA BAŞKALARININ YANISIRA, AYIN HAREKETLERİYLE İLİNTİLİ OLDUĞUNU SÖYLEMEKLE YETİNELİM.

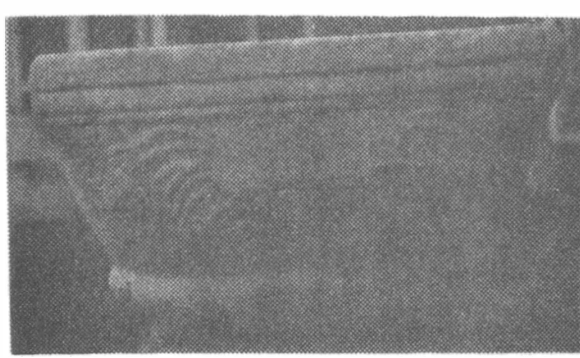
ATEŞ:
ATEŞ, ARINDIRICI VE ISITICI OLARAK ÜÇ AYRI BİÇİMDE KARŞIMIZA ÇIKIYOR. GÜNEŞ, YILDIRIM VE DOĞRUDAN ATEŞ OLARAK.

TILSIMLAR ÜZERİNDE BAZI SİHRÎ ŞEKİLLERİN AZ ÇOK DEVAMLI OLARAK KULLANILDIKLARI KAYDEDİLMİŞTİR; BUNLAR DOĞAL OLAYLARIN TEMSİLLERİ OLUP GÜNEŞİ, AYI, ATEŞİ SİMGELERLER. ATEŞİN, HAYATIN, ISININ, IŞIĞIN KAYNAĞI OLAN GÜNEŞ, İLK KULLANILAN SEMBOL OLMUŞ. EN ESKİ BELGELERE GÖRE, GÜNEŞ'İN DOĞAL TEMSİL ŞEKLİ OLAN DAİRE YERİNİ ZAMANLA SWASTİKA YANİ GAMALI HAÇ'A BIRAKMIŞ. BU İŞARETİ, BUDDHA'NIN BİR TAŞ ÜZERİNDE BIRAKTIĞI AYAK İZİNDE, PARMAKLARDA GÖRÜYORUZ. BU SEMBOLÜN KÖKENİ HENÜZ AYDINLIĞA KAVUŞMAMIŞ OLMAKLA BİRLİKTE BU GAMALI HAÇ OLGUSU TAMAMEN EVRENSEL KARAKTERİNİ MUHAFAZA ETMİŞTİR. KÜÇÜK ASYA'DA, HELENİSTAN'DA, KIBRIS'TA, RODOS'TA, İTALYA'DA, GAUL'DE, TUNA VADİİNDE, KAFKASLAR'DA, HİNDİSTAN, JAPONYA VE TİBET'TE, SWASTİKA'NIN ŞEMSÎ (GÜNEŞLE İLGİLİ) İŞARETİ ESKİDEN OLDUĞU GİBİ, BUGÜN DE ÖNEMLİ BİR ROL OYNAMAKTADIR. O, TEKERLEĞİN BİR BAŞKA ŞEKLİ VE GÜNEŞ HAREKETİNİN SEMBOLÜ OLMAKTADIR. TRAKYA'DA MESEMBRİA KENTİNİN MESKÛKÂTI ÜZERİNDE KENTİN ADI, MES'TEN SONRA BİR GAMALI HAÇ KONMAK SURETİYLE İFADE EDİLMİŞ. «MESEMBRİA»,

«GÜN ORTASI (ÖĞLE) KENTİ» ANLAMINDA OLDUĞUNA GÖRE SWASTİKA, HİÇ ŞÜPHESİZ «GÜN»ÜN KARŞILIĞI OLMAKTADIR. GÜN İSE GÜNEŞSİZ OLMAZ... ASYA KÖKENLİ ANTİK EŞYALAR ÜZERİNDE GÖRÜLEN BU GAMALI HAÇLARIN ÇOK ÇEŞİTLİ ŞEKİLLERİNİN YANISIRA, KANATLI KANATSIZ DEĞİŞİK TEKERLEKLER, KATOLİK HAÇLARI VE BİZİM MÜHÜR BULUNMAKTADIR. O ZAMAN BU, REFAH, TALİH, SIHHAT VE UZUN ÖMRÜ İFADE EDEN BİR SWASTİKA'NIN DEĞİŞİK ŞEKLİ Mİ OLUYOR? YOKSA ÜÇGENLER İÇİN İLERİDE AYRI AYRI İLERİ SÜRECEĞİMİZ VARSAYIMLAR DA BUNA EKLENİYOR MU?... HAÇ DA ASLINDA BİR HAYAT AĞACI SEMBOLÜ OLUP EDİRNE KALE İÇİ'NDEN ÇIKMA BİZANS SÜTUN BAŞLIĞI (RESİM 37) BUNA ÖRNEKTİR.

RESİM. 37

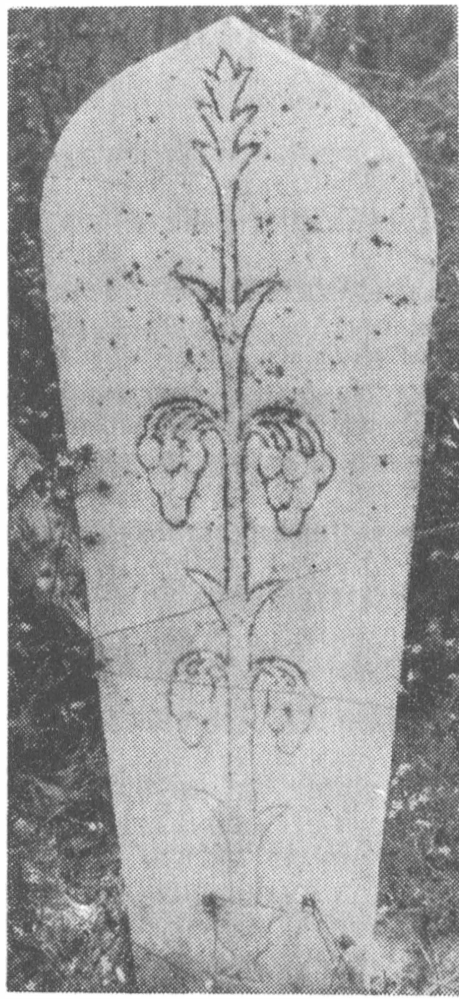
BU KATOLİK HAÇI'NA M.Ö. VIII. BİNLERİN ÇATAL HÜYÜK YERLEŞME MERKEZİNDEKİ BİNALARIN DUVARLARINDA ÇOK SAYIDA RASTLANMAKTADIR. BÖYLECE RESİM 33'DE, TEPEDEKİ MAİN (BAKLAVA)NIN İÇİNDEKİ HAÇ, ANLAMINI BULMUŞ OLMUYOR MU?

İLERİDE PARÇALARINA AYIRARAK İNCELİYECEĞİMİZ MÜHR-Ü SÜLEYMAN DA, BİR GÖRÜŞE GÖRE BÜTÜNÜ İLE BİR GÜNEŞ SİMGESİDİR.

MURADİYE CAMİİ HAZİRESİ HAYAT AĞAÇLARI'NIN TEPESİNDE GENELLİKLE, DEĞİŞİK ŞEKİLLER ARZEDEN BİR «LÂLE» BULUNUYOR, ÜLKENİN BİRÇOK BİNASININ KUBBELERİNDE OLDUĞU GİBİ (RESİM 38, 39). LÂLE BİR TRİSULA SEMBOLÜDÜR.

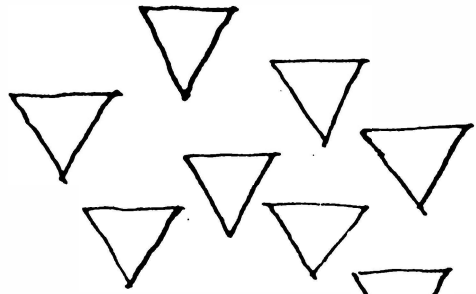
RESİM. 38

RESİM. 39

BRAHMAN'LARIN VAJRA VEYA «YILDIRIM»I İLE AYNI TUTULAN TRİSULA, YANİ UCUNDA ÜÇLÜ ÇATALI OLAN SIRIK TRİDENT, HİND TANRISI SİVA'NIN ASASIDIR, POSEİDON'UNKİ GİBİ. GERÇEKTEN TRİSULA, ÇOK ESKİ BİR SEMBOL OLUP DOĞU DÜNYASININ ÇOK YERİNDE BİLİNMİŞTİR. BÜTÜN BUNLAR, LÂLE «ÜÇ»ÜNÜN ASLINI TEŞKİL EDİP BİR ŞEMSÎ KÖKENİ HAİZ SWASTİKA İLE YAKINDAN İLİŞKİLİDİR. TABİİ, BUDDHİST BUDDHA - DHARMA - SANGHA; ALEVÎ-BEKTAŞÎ ALLAH-MUHAMMED-ALİ TESLİSİNİ DE HATIRLIYORUZ, İŞBU LÂLE SEMBOLÜNÜ YORUMLAMAYA ÇALIŞTIĞIMIZDA...

«ATEŞ»İN TAHLİLİ BİZİ ÇOK UZAKLARA, HİND AGNİ, İRAN MANİ VE ZERDÜŞT DİNLERİNE GÖTÜRÜR VE BU YAZININ OYLUMUNU ÇOKTAN AŞAR. ATEŞİN, ASYA İNANÇLARINA GÖRE TATHİR EDİCİ («TEMİZLEYİCİ»), GÜNAHLARDAN VE KÖTÜ TASAVVURLARDAN ARINDIRICI ROLÜNÜ HATIRLATMAKLA YETİNELİM (YABANCI ELÇİLER, HAN'IN HUZURUNA ALINMADAN ÖNCE İKİ ATEŞ ARASINDAN GEÇİRİLİRDİ).

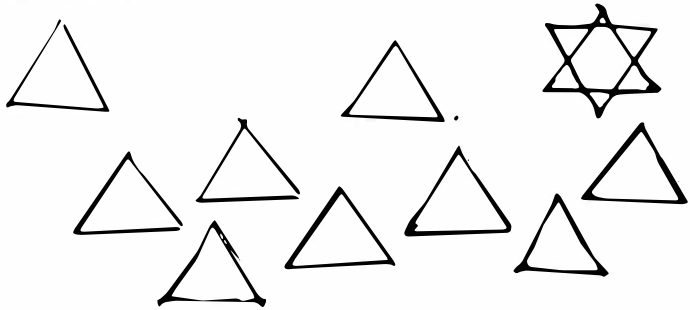

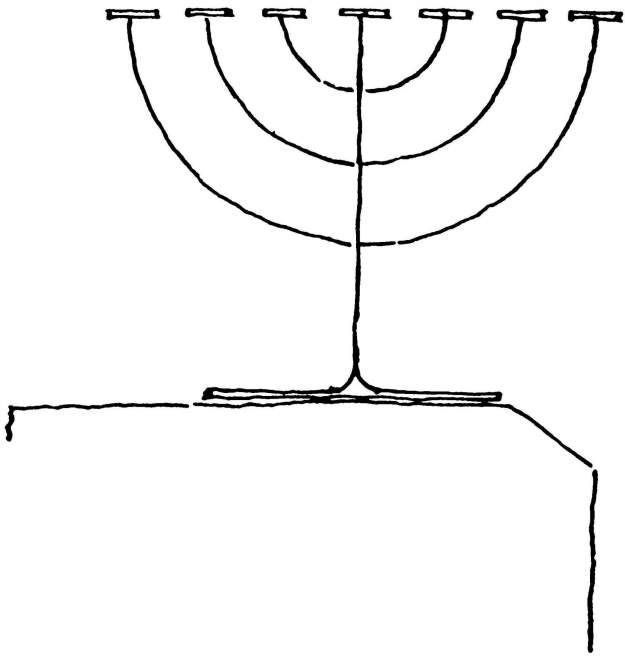
● DİŞİL VE ERİL PRENSİPLER VE MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ

DOĞURGANLIK HAYATIN OLUŞ NEDENİDİR. BU YÜZDEN DOĞURGANLIĞIN ÖĞELERİ DİŞİL VE ERİL PRENSİPLER VE BU İKİ PRENSİBİN BİRLEŞMESİ İNSANOĞLUNUN YAŞAMINDA HER ZAMAN ÖNEMLİ BİR YER TEŞKİL ETMİŞ, ÂDET VE İNANÇLARIN ANA TEMALARINDAN BİRİSİNİ OLUŞTURMUŞTUR:

BUNLAR,

— DİŞİL SİMGELER
— ERİL SİMGELER VE
— MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ OLARAK 3 KESİME AYRILABİLİR. MEZARTAŞI SÜSLEMELERİNDE BU SİMGELERE DE SIK RASTLAMAKTAYIZ.

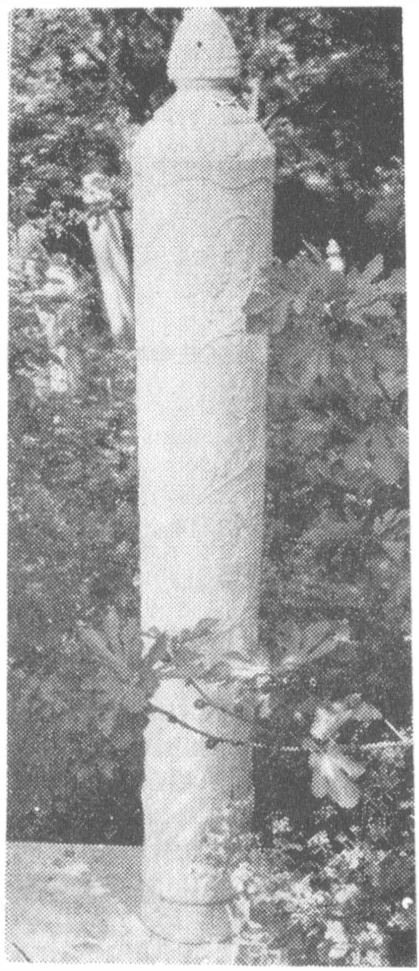

●● DİŞİL SİMGELER

DOĞUM OLAYINDA ERKEĞİN ROLÜNÜN HENÜZ BİLİNMEDİĞİ ÇAĞLARDA İNSANOĞLU MÜNBİTLİĞİN, VERİMİN, DOĞURGANLIĞIN, ELHASIL YAŞAM İÇİN GEREKLİ HERŞEYİN BİR DİŞİ TANRIÇA (BÜYÜK ANA) TARAFINDAN SAĞLANDIĞINA İNANMIŞ VE BİNLERCE YIL ONA TAPMIŞ, ONU FISTIK ÇAMI, İNCİR AĞACI, ASMA, BUĞDAY VS. TANRIÇASI SIFATIYLA TA'ZİM VE TEBCİL ETMİŞ:

İSTANBUL - EDİRNEKAPI'DAKİ ÇAM FISTIĞIYLA (RESİM 40)

RESİM. 40

EDİRNE MURADİYE CAMİİ HAZİRESİNDEKİ İNCİRLER (RESİM 41) UZUN BİR TARİHÎ GELİŞİMİN ÜRÜNÜ OLMAKTADIRLAR. GERÇEKTEN İNCİR, ZEYTİN VE ASMAYLA BİRLİKTE BOLLUĞUN SEMBOLÜ OLAN AĞAÇLARDANDIR. AYNI ZAMANDA DİNÎ İLMİN DE SİMGESİDİR. MISIR'DA SIRR'A VUKUF MANASINI TAŞIR, MÜNZEVÎLER ÇOĞU ZAMAN İNCİRLE BESLENİRLERDİ. ANTİK YAPILARIN ÇOĞUNDA BU MOTİFE RASTLANIR (RESİM 42, BURDUR MÜZESİ).

RESİM. 41

RESİM. 42

HAYVAN VE BİTKİLERİN HAYATININ SEMBOLÜ OLAN, ANADOLU'NUN TANRIÇASI ARTEMİS'TİR. MABET VE MAĞARA BU VERİMLİ KADININ RAHMİ GİBİYDİ. GÖKTEN BAŞKA KOCASI OLMADIĞINDAN KENDİNDE, KUTUP TAKIMYILDIZLARIYLA BURÇ MUNTAKALARINI İÇERİR VE BUNLARI IŞIĞIYLA ZİYARET EDERDİ, AYIN GÖKTE YAPTIĞI GİBİ.

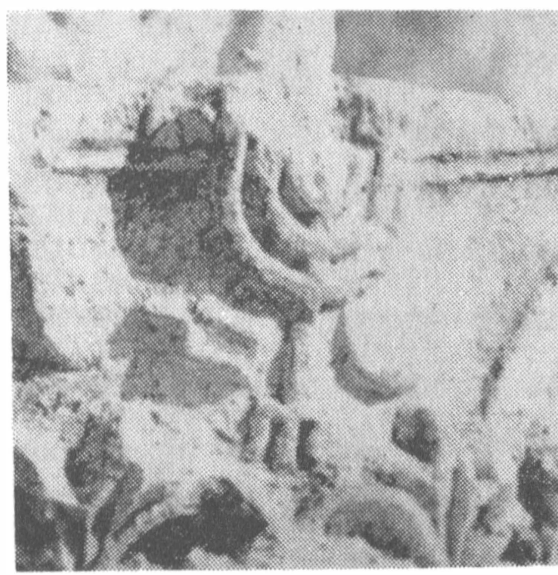
EPHESUS'A HIRİSTİYANLIĞIN ÇOKTAN YERLEŞMİŞ OLMASINA RAĞMEN, ARTEMİS'İN KÜLTÜ BURADA DAHA YÜZYILLARCA, BÜTÜN İHTİŞAMİYLE, DEVAM ETMİŞTİR.

GREK METİNLERİ MAĞARANIN ARTEMİS'CE ULULANDIĞINI BİLDİRİYORLAR. MAĞARA, YEDİ SAADETLİ MAGFUR (ASHAB-I KEHF), BİR RAHİMDE GİBİ, BAHTİYARLIK İÇİNDE BASÜ-BADELMEVTİ (ÖLÜMDEN SONRA DİRİLMEYİ) BEKLEDİKLERİ BİR MAHFAZA OLUYOR. TAKIM-YILDIZ ŞEKLİNDE TOPLANMIŞ BU İNSANLAR, YERALTI DÜNYASIYLA YEDİ SEYYARENİNKİNİ KENDİ ÜZERLERİNDE BİRLEŞTİRMİŞLER, ASIRLAR BOYU HIRİSTİYAN KİLİSE'LERİ VE İSLÂM ÜZERİNDE IŞILDAYAN YENİ BİR MANEVÎ MERKEZ TEŞKİL ETMİŞLERDİR.

«ÜÇLER, BEŞLER, YEDİLER, KIRKLAR»..., ÜZERİNDE KONUŞMAKLA BİTMEYECEK SAYILAR BUNLAR. BİZ KISACA «YEDİ»LERİ GÖRDÜK. NEREDE YOK Kİ BU «ASHAB-I KEHF MAĞARASI»? İSLÂM'IN BU EFSANEYE BU KADAR SIKI SARILMASININ NEDENİ HER HALDE BU BASÜBADELMEVT TEMASI OLMALI. YANİ BU İNSANLAR (VE KÖPEKLERİ) BİRKAÇ YÜZYIL, AĞZI TIKALI BİR MAĞARADA YAŞAR HALDE KALAMAYACAKLARINA GÖRE BUNLARIN ÖLÜP BİLÂHARE DİRİLMİŞ OLMALARI BAHİS KONUSUDUR Kİ BURADA RUH'UN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ, VÜCUTLARIN DA RUHLARLA

BİRLİKTE BİR GÜN DİRİLECEĞİ AKİDESİNİN DOĞRULUĞU BİR KEZ DAHA İSPATLANMIŞ OLUYOR (KEHF SÛRESİ'NİN FAZİLETİ).

BU ARADA MUSEVÎ RİTUALİNİN ÖNEMLİ BİR ÖĞESİ OLAN MENORAH, YANİ YEDİLİ KANDİLİ ANIMSIYORUZ. RESİM 43'DE BİR MENORAH, ALTINDA STİLİZE BİR KOÇ VE BİR DE BALIK GÖRÜLÜYOR. BU KANDİLİN MUSEVİ DİNÎ DÜNYASI İÇİNDEKİ ROLÜ ÇOK ÖNEMLİDİR. BÖYLE BİR SAMÎ KÜLT UNSURUNUN OSMANLI MEZARTAŞINA YANSIMIŞ OLMASI DA DOĞAL GÖRÜLEBİLİR.

RESİM. 43

ERİL SİMGELER

DOĞURGANLIKTA, DOĞURTUCU ÖĞENİN. ANLAŞILMASI İLE ERİL PRENSİP ÖNEM KAZANDI, ÂDET VE İNANÇLAR BÜTÜNÜNE GİRDİ.

ERİL PRENSİP'İN OLUŞMASINI, BOĞA VE PHALLUS KÜLTLERİNDE DE GÖRÜYORUZ.

ESKİ ÇAĞ'LARDA ÇOK YAYGIN BOĞA KÜLTÜNÜN BİR YANI DA PHALLUS AYİNLERİDİR: BU AYİNLER SIRASINDA ÇEŞİTLİ MALZEMEDEN, AĞAÇ, DERİ, SOĞAN VE SARMISAK HEVENKLERİ VE SAİREDEN YAPILMIŞ ERKEKLİK UZUVLARI SOKAKLARDA DOLAŞTIRILIRDI. KENTSEL TOPLULUKLAR BUNU TAŞTAN YONTUP SOKAKLARINA DİZERLERDİ. RESİM 44'DE, MANİSA MÜZESİ'NDE BULUNAN PHALLUS'LAR GÖRÜLÜR.

RESİM. 44

YA BİTLİS VE SAİR GÜNEY - DOĞU İLLERİMİZİN BİRÇOK MİNARESİNE, EDİRNE'DEN DERLEDİĞİMİZ MEZARTAŞI ÖRNEKLERİNE (RESİM 45, ALİ FETAVİ TEKKESİ), RESİM 46'YA (TÜRK - İSLÂM ESERLERİ MÜZESİ'NDEN) NE DİYELİM, GELENEKLERİN NEFESİNİ ENSEMİZDE DUYUYORUZ'DAN BAŞKA?...

BAZI KÜLTLERDE, BİRLEŞME ZEVKİNİ İFADE ETTİĞİNİ BELİRTTİĞİMİZ 7 SAYISININ, ERİL PRENSİBE BAĞLANDIĞI DA OLUYOR.

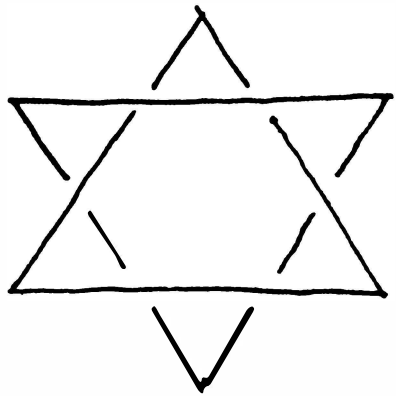
ŞAMANLIĞIN BİR ÖNEMLİ TANRISI DA DOLO'ON - EBÜGEN YA DA «YEDİ İHTİYAR ADAM» (BÜYÜK AYI) DİYE ANILMAKTADIR. UÇSUZ BUCAKSIZ VE DE YÖN SAPTANMASI İÇİN HERHANGİ BİR İŞARETSİZ BOZKIRDA DOLANAN GÖÇEBELER, KERTERİZ İÇİN KUTUP YILDIZI'NA ÖZEL BİR SAYGI GÖSTERİRLER.

RESİM. 45

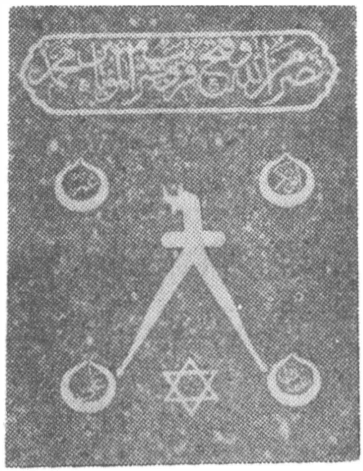

RESİM. 46

2.3) MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ

ÇOK GEÇTİ ÖNÜMÜZDEN MÜHR-Ü SÜLEYMAN, AHLAT SELÇUKLU MEZAR ŞAHİDELERİNDEN BARBAROS'UN SANCAĞINA KADAR (RESİM 47) ÇEŞİTLİ YERLERDE, YAHUDİ TAŞLARINDAN HIRİSTİYAN PİSKOPOSLARININ BOYUNLARINDA, BAKIR KAPLARDA (RESİM 48) RASTLIYORUZ ONA. NEYİ İFADE EDİYOR, BU EVRENSEL ÇİFT ÜÇGEN?

RESİM. 47

RESİM. 48

BİR ÖYKÜYE GÖRE MÜHR-Ü SÜLEYMAN, HZ. SÜLEYMAN'IN PARMAĞINDA TAŞIDIĞI BİR YÜZÜK-MÜHÜR ŞEKLİ OLUP BUNUN SAYESİNDE BU ÜNLÜ PADİŞAH CİNLER ÜZERİNDE MUTLAK EGEMENLİK KURMUŞTUR. BU YÜZÜK ONUN PARMAĞINDA OLDUĞU SÜRECE CİNLER, HERHANGİ BİR ZARAR VERME KABİLİYETİNİ KAYBETTİKLERİ GİBİ AYRICA ONUN EMRİNDE HER İŞİ YAPMA ZORUNDA KALIRLARDI.

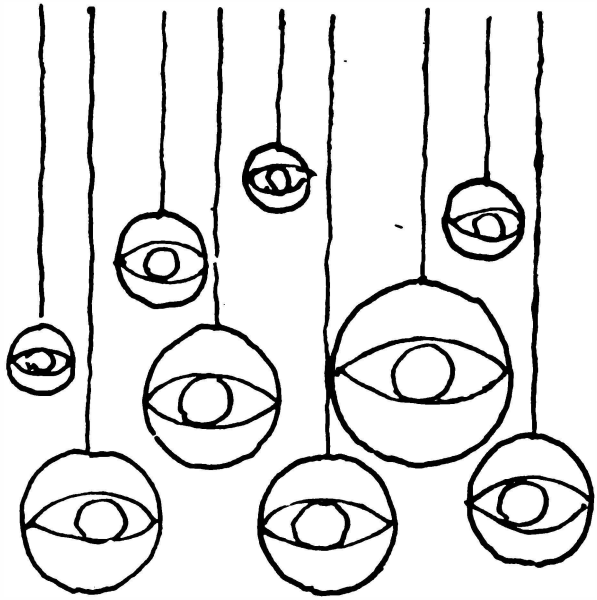
BU ÖYKÜYE GÖRE MEZKÛR MÜHÜR'Ü SAMİ ALANA MAL ETMEK GEREKİYOR İSE DE BU İŞARETİ İSLÂM'A YENİ SAYILACAK BİR TARİHTE GİRMİŞ VE ESKİ GELENEKLERİNİ BÜYÜK ÖLÇÜDE MUHAFAZA ETMİŞ SELÇUKLU'LARIN MEZARTAŞLARINDA GÖRMEMİZ, DURUMUN BÖYLE OLMADIĞINI GÖSTERİYOR. BU İTİBARLA DAHA BAŞKA UFUKLARA DA GÖZ ATMAMIZ GEREKİYOR.

BU SİMGEYİ İKİ AYRI YÖNÜ İLE ELE ALMAK MÜMKÜN. BUNLARDAN BİRİ İKİ ÜÇGENİ BÜTÜNÜ İLE İNCELEMEK, DİĞERİ SADECE ÜÇGENLERİ TEMEL ÖĞE OLARAK KABUL ETMEKTİR. İKİ ÜÇGENİ BİR BÜTÜN OLARAK KABUL ETTİĞİMİZDE REİSİ AŞAĞI BAKAN ÜÇGEN, KADININ, DOĞUMUN SİMGESİDİR. ESKİ TANRIÇA HEYKELLERİNDE ÜRETİM UZVU, ÇOK BELİRGİN BİR ŞEKİLDE TEMSİL EDİLMİŞTİR. RESİM 49, KÜLTEPE (KAYSERİ)DE BULUNMUŞ TANRIÇA İSHTAR'A AİTTİR.

RESİM. 49

BUNA KARŞILIK REİSİ YUKARI BAKAN ÜÇGEN DE ERKEKLİK UZVUNUN, PHALLUS'UN SİMGESİ OLMUŞTUR. ÇİN'DE BUNLAR SIRASIYLA YİN (DİŞİL PRENSİP) VE YANG (ERİL PRENSİP) OLARAK GÖRÜLMÜŞLERDİR Kİ BÖYLECE YERLE GÖKÜN İZDİVACINI TEMSİL ETMEKTEDİR, BU MÜHÜR: «YAĞ, YÂ GÖK!» VE «TEVLİDET, YÂ TOPRAK!» NİYAZININ İFADESİ OLUYOR DEMEKTİR Kİ BU DA BEREKETİN VE DE... EBEDİYETİN TALEBİ ANLAMINA GELİR. MÜHR-Ü SÜLEYMAN'I, UNSURLARINA AYIRARAK YANİ BİRİ YUKARI, ÖBÜRÜ AŞAĞI BAKAN ÜÇGENLERİ TEKER TEKER ELE ALARAK İNCELERSEK, BU SİMGEYİ «NAZAR» KURAMI İLE BAĞDAŞTIRABİLİRİZ.

«KEM GÖZ»Ü BİR BAKIŞ (PHOTON) TERK EDER ETMEZ, CIVARDA SAYISIZ ADETTE BULUNAN CİNLERDEN BİRİ BUNUN ÜSTÜNE ATLAYARAK GİDER VE GÖZÜN BAKTIĞI İNSAN, HAYVAN YA DA EŞYAYA ZARAR İKA EDER. BUNA KARŞI DA İNSANLAR KORUYUCU ÇARE OLARAK BAZI DAVRANIŞLARDA BULUNMUŞLAR, ELİ İLERİ UZATARAK «BEŞ PARMAĞIM GÖZÜNE» DEMİŞLER, EL VE KOLLA PHALLUS İŞARETİ YAPMIŞ ROMA'LILAR (HALEN BAZI EĞİTİMSİZ KİŞİLERİN YAPTIKLARI KABA HAREKET), TÜKÜRMÜŞLER («TU, TU, TU...»)... YANİ DÜŞMAN'I UZAKTAN KARŞILAYAN BİR «PARATONER» KULLANMIŞLAR.

AYRICA GÖZ, ENERJİ NEŞREDEBİLDİĞİNE GÖRE, KENDİNE GELENİ DE DEF EDEBİLMELİDİR. BU VARSAYIMDAN HAREKETLE «EL» VE BEŞ SAYISININ YARATTIĞI ŞEKİLLERİN KALDIKLARI NOKTADA, CİNLERE SİLÂH OLARAK, YARIŞ BAYRAĞINI «GÖZ»ÜN KENDİSİNİN ALDIĞINA İNANILIR.

NAZARLIK OLARAK EL VE/VEYA GÖZ RESİMLERİ ASILIR (RESİM 50). BU SON RESİMDE, EL'İN İÇİNDE, KAŞIN ÜSTÜNDE «MAŞALLAH», GÖZÜN ALTINDA DA «YÂ HÂFIZ (KORUYUCU)» SÖZLERİ YAZILI.

RESİM. 50

YENİÇERİ'LERİN BİR ALAY SANCAĞINDA DA, SAĞ ÜST KÖŞEDE BİR EL, ORTADA HZ. ALİ'NİN KILICI ZÜLFİKAR, SOL ALTTA DA GÜNEŞ VEYA BEDİR HALİNDE AY (DOLUNAY) KURSU BULUNUYOR.

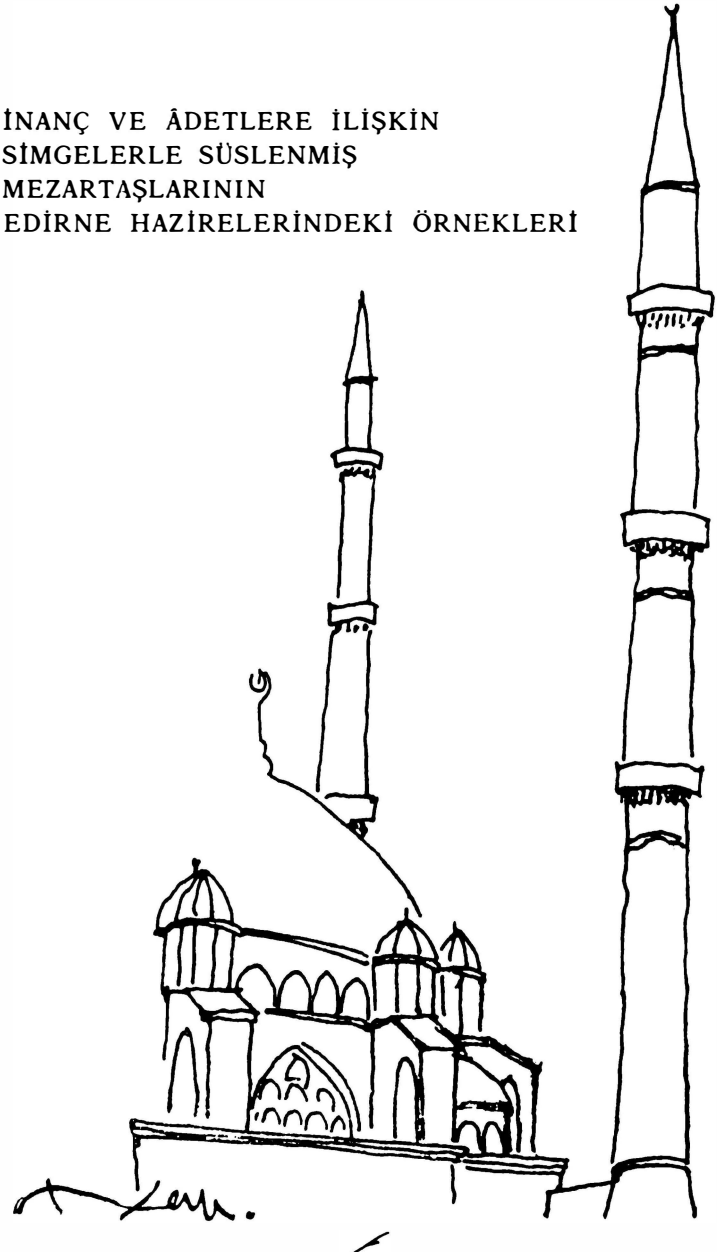
ÜÇGEN, BİR KURAMA GÖRE, STİLİZE BİR GÖZDÜR. HZ. SÜLEYMAN'IN YUKARIDAKİ ÖYKÜSÜNÜ, BU AÇIDAN ELE ALINCA, ÜÇGENLERİ AŞAĞI VE YUKARI, HER YÖNE BAKAN GÖZLER OLARAK KABUL ETMEK MÜMKÜN OLMAKTADIR.

GÖZÜN MUTLAKA BU ŞEKİLDE OLMASI ZORUNLU DEĞİLDİR. O, BAZEN KARE, BAZEN DE DİKDÖRTGEN OLUR (BAZI HAMAİLLER).

BİRBİRİNE GEÇMİŞ GÖZ ÇİFTLERİYLE İYONİK SÜTUN BAŞLAKLARI ARASINDA BENZERLİĞE DE ÖZELLİKLE DİKKAT ETMEK GEREKİR. ESASEN BU SONUNCUSUNUN «NAZARDAN KORUNMA» FİKRİNDEN ESİNLENMİŞ BİR MİMARİ ÖĞE OLDUĞU SANILMAKTADIR.

AYNI ÇERÇEVE İÇİNDE SON OLARAK MUSKALARIN ÜÇGEN BİÇİMİNDE YAPILIŞLARINA DİKKATİ ÇEKERİZ.

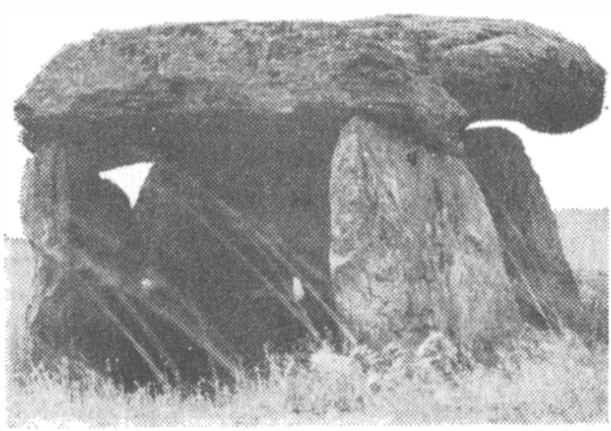
İNANÇ VE ÂDETLERE İLİŞKİN SİMGELERLE SÜSLENMİŞ MEZARTAŞLARININ EDİRNE HAZİRELERİNDEKİ ÖRNEKLERİ

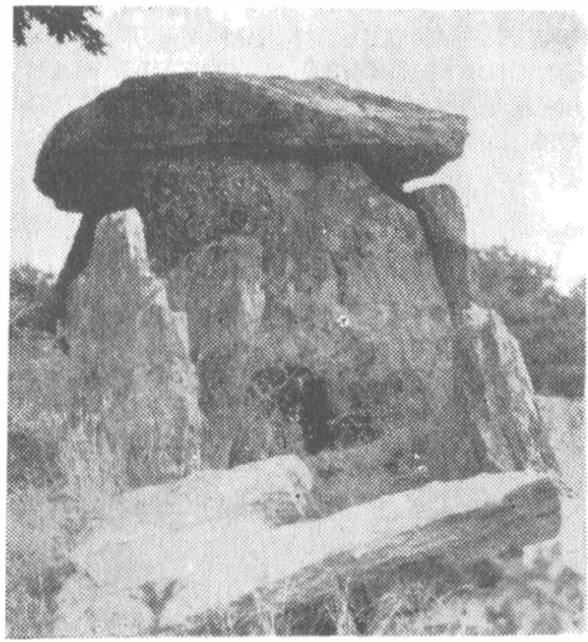
YUKARIDA DEĞİNDİĞİMİZ ÇEŞİTLİ ÖRNEKLER İÇİNDE EDİRNE MEZARTAŞLARINDAN DA SÖZ ETMİŞTİK.

EDİRNE HAZİRELERİNDEKİ MEZARTAŞLARINDA YUKARIDA BELİRLEDİĞİMİZ ÂDET VE İNANÇLARA AİT SİMGELERİN GENİŞ BİR SENTEZİNİ GÖREBİLMEKTEYİZ. BUNUN NEDENİ AÇIKTIR.

DİZİLERİ BULGARİSTAN İÇERLERİNE UZANAN DOLMENLER (RESİM 51 VE 52), EDİRNE'NİN ÇOK ESKİ BİR GİDİŞ-GELİŞ YOLU ÜZERİNDE BULUNDUĞUNU KANITLAR.

RESİM. 51

RESİM. 52

GERÇEKTEN O, BYZANTİON'U VE BURADAN DA KÜÇÜK ASYA VE ORTA DOĞU'YU BALKANLAR'A BAĞLAYAN ESKİ ANA YOLUN ÜZERİNDE KURULMUŞTUR, TRAK'LAR TARAFINDAN. II. YÜZYILDA İMPARATOR HADRİANUS'UN İHYA ETTİĞİ KENT (HADRİANOPOLİS), İKTİSADİ ÖNEMİ İTİBARİYLE, RUMELİ'YE ATLAMIŞ OSMANLI'LARCA BAŞKENT YAPILMIŞ, ÖNCELERİ EDRİNE, SONRA EDİRNE ADIYLA.

BURADA BİRÇOK KÜLTÜREL ETKİNİN BİR SENTEZİNİ GÖRMEK DOĞALDIR. SERVİYİ MUSEVÎ - YAHUDÎ TAŞINDA DA BULMUŞTUK. ONU ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN BİR HIRİSTİYAN TAŞINDA DA BULUYORUZ (RESİM 53, 54).

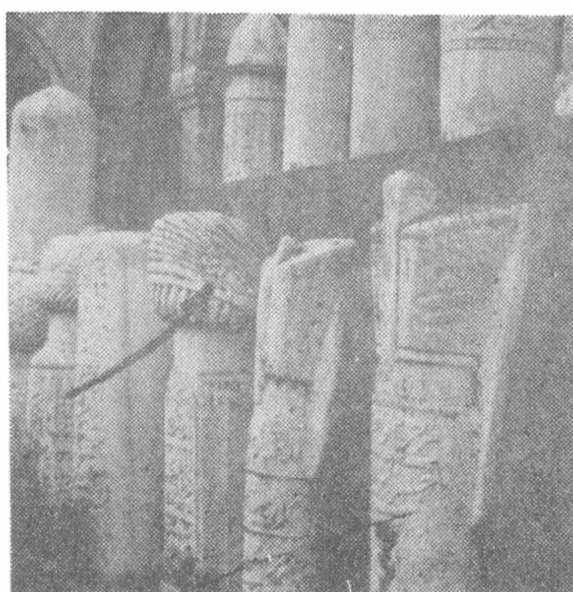
RESİM. 53

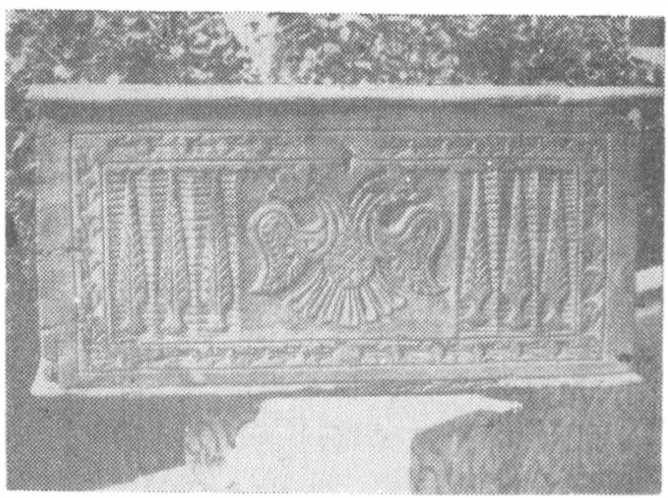
RESİM. 54

BUNDA İKİ SERVİ, ARALARINA ÇİFT BAŞLI KARTALI ALMIŞLAR; TEPESİNDE ÇAM KOZALAĞI, ALTTA HAÇLAR DA VAR, ROZASLAR DA, TIPKI RESİM 55'DEKİ GİBİ (TÜRK - İSLÂM ESERLERİ MÜZESİ) ROZASLAR...

RESİM 55

YA BU SONUNCU MÜZEDE BULUNAN BİR «EDİRNE İŞİ», SANDIK ÜZERİNDEKİ ÇİFT BAŞLI KARTALLA SAĞ VE SOLUNDAKİ SERVİLERİN BENZERLİĞİNE NE DİYELİM (RESİM 56)?.

RESİM. 56

BU KÜLTÜREL SENTEZ BİR VAKIADIR, EDİRNE'DE. BU CÜMLEDEN OLMAK ÜZERE II. MURAT DEVRİNİN ESERİ MURADİYE CAMİİ HAZİRESİNDE BİRAZ DOLANALIM. ÖLÜM DÖŞEĞİNDE BULUNAN ŞEYH, DERVİŞLER ARASINDAN KENDİSİNE HALİFE OLACAK MÜSTAKBEL ŞEYHİ SEÇERMİŞ. EFSANEYE GÖRE SEÇİLENİN BAŞINA BİR KUŞ KONARMIŞ.

MEVLÂNÂ, RUHUN SÜREKLİ HAREKETİNİ MÜDRİKTİ. RUH'UN BİR KUŞ OLDUĞU DÜŞÜNCESİ BÜTÜN DÜNYADA YAYGIN OLUP BİRİ BU DÜNYADAN GÖÇTÜĞÜNDE «CAN KUŞU UÇTU» DENMEKTEDİR, ÜLKEMİZDE.

«...
UÇTU NİHAYET MÜRG-Ü CAN
ÇÜNKÜ HARAB OLDU KAFES»

(SAMİ PAŞA)

RESİM 57'DE MEVLEVÎ ŞEYHİNİN KABRİNDEKİ YATAY TAŞIN ORTASINDAKİ DELİK ACAB BU «MÜRG-Ü CAN»A «KAFES»TEN AÇILMIŞ BİR KAPI MI OLUYOR? NE GARİPTİR Kİ BU «KAPI»LARDAN, DOLMENLERİN ARA BÖLMELERİNDE DE VAR.

BÜYÜK ÇOĞUNLUKLA TAŞLAR ÜZERİNDE AYRI AYRI GÖRMEYE ALIŞTIĞIMIZ HAYAT AĞACI, SERVİ, PALMİYE-HURMA, SALKIM... MOTİFLERİNİN BU KEZ İLERİ BİR STİLİZASYONLA TERKİBİ ÇIKIYOR KARŞIMIZA, BU HAZİREDE. BU STİLİZASYONUN ARKASINDA ACABA NE YATIYOR?

RESİM. 57

PERDEYİ ARALAMAYA ÇALIŞALIM. DEVAM ETMEDEN ÖNCE YERDE BULUNAN BİR TAŞ ÜZERİNDEKİ İKİ ADET BEŞ KOLLU YILDIZ VE ETRAFINDA BİR IŞIN HALESİNİN BİR KADİRÎYE VARLIĞINA İŞARET OLDUĞUNU BELİRTELİM (RESİM 58), VE ABDÜLKADİR GİLANÎ'NİN, ZERDÜŞTÎ ETKİLERE AÇIK BİR İRAN'LI OLDUĞUNU HATIRLAYALIM.

TASAVVUFUN İÇE DÖNÜK ÂLEMİNDE, HER ŞEYDE KUVVEDE MEVCUT SIR VEYA RUH'A TEVECCÜH EDİLİR. DİNÎ UYGULAMA VE RİTUSLARIN DERUNÎ MANASININ ŞUURUNA UYANIŞLA, GİZLİ OLANA VÂKIF OLUNUR ZİRA RUH, İDRÂK EDİLDİĞİ SÜRECE MEVCUTTUR. EĞER BU ŞUURA VARILMAMIŞSA, EYLEMSİZ VE HAREKETSİZ KALIR. TASAVVUFUN DOKTRİN VE YÖNTEMİ İKİ KAVRAM ÜZERİNE OTURUR; KUR'AN'DAN HAREKETLE, İNSANLARIN MÜSLÜMAN OLDUKLARINI İFADE ETTİKLERİ İKİ BEYYİNEDİR BUNLAR: LÂ İLÂHE İLLALLAH, MUHAMMED RESÛL ALLAH.

BUNLARDAN İLKİ, HER ÇOKLUĞU, HER AYRI ZAT'I İPTAL EDEN VAHDET-VÜCUT TELÂKKİSİNİ İFADE EDER. BU DA, HER TÜRLÜ ŞEKİL ÇOKLUĞU İÇİNDE MÜŞTEREK MAHRECİ (PAYDAYI); ÇİÇEĞİN, AĞACIN VE KUŞUN «ÇOKLUK İÇİNDE VAHDETİ»Nİ; HER ÖLÇÜDE DAİRENİN, BİR MERKEZİ OLDUĞUNU GÖRMEKTİR. BU KAVRAMIN İDRAKİ ÇOKLUĞU YOK EDER, TEKLİK BUNA KAİM OLUR.

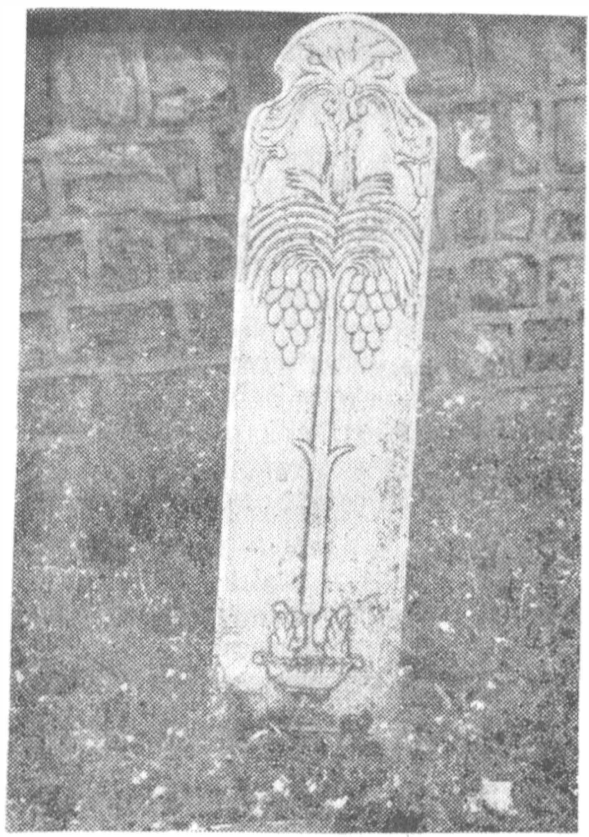
RESİM. 58

İKİNCİ BEYYİNE, ÇOĞU KEZ «EVRENSEL İNSAN»A TEBDİL EDİLEN «EVRENSEL ASIL NUSHA» (PROTOTYPE) TELÂKKİSİNİ İFADE EDER. BU TELÂKKİ ARASINDAN İNSAN «VAHDET İÇİNDE TAADDÜD»Ü GÖREBİLİR; DAİRENİN MERKEZİNİ, MADDÎ DÜNYADA MÜMKÜN OLAN TÜM TAADDÜT ÂRAZINI İÇEREN BİR VAHDET OLARAK TANIMLAYABİLİR; TAADDÜTÜN SADECE, VAHDET ONUN İÇİNDE MÜNDEMİÇ OLMASI İTİBARİYLE, MEVCUT OLDUĞUNU BİLİR HALE GELİR.

KONUYA BU SUFÎ GÖZÜYLE YAKLAŞARAK DÖNELİM MURADİYE CAMİİ HAZİRESİNE. RESİM 57'DEKİ MEZARIN SAHİBİ MEVLEVÎ ŞEYHİNİN DE BAŞINA ZAMANINDA «YEŞİL KUŞ» KONMUŞ OLMALI. BİLGİ-HAYAT AĞACI (SERVİ) DÜZ BİR ÇUBUK HALİNDE HAYAT SUYU ÇANAĞINDAN YÜKSELMEKTE VE BİR LÂLEYLE BİTMEKTE.

DAHA YUKARDA DA BEŞ (EL) HÜZME ÜÇ YANA AÇILMIŞ. ÜZÜME DE BENZETİLMİŞ HURMA HEVENKLERİ, PALMİYENİN YAPRAKLARI ALTINDA SARKIYOR. RESİM 59'DA DA, ESAS İTİBARİYLE AYNI ŞEYLER GÖRÜLÜYOR,

RESİM. 59

SERVİNİN, ŞİMDİYE KADAR GÖRMEYE ALIŞTIKLARIMIZA DAHA YAKIN OLMASI FARKIYLA. AYRICA HAYAT ÇANAĞI'NDAN İKİ DE ALEV YÜKSELİYOR, SERVİNİN KÖKÜNÜ TEŞKİL EDEN TENASÜL UZVU MOTİFİNİN İKİ YANINDAN. RESİM 60'DA, STİLİZASYONUN EN GÜZEL ÖRNEĞİNİ BULUYORUZ.

RESİM. 60

AMA BUNDA HEMEN, HURMA HEVENKLERİNİN SİMÜRG'ÜN PENÇELERİNE ASILI OLDUKLARI SEZİLİYOR, KADEME KADEME DİĞERLERİNDE DE OLABİLECEĞİ GİBİ.

BİLGİ AĞACI, RUH'UN EN ÜST SINIRINA YÜKSELİR. BUNU BARINDIRAN BAHÇENİN MEYVESİ, RUH'A GÜNÜ GÖSTERDİKTEN SONRA BAKİRE MERYEM'İN BAŞINA YAĞAN VE ONUNLA BESLENDİĞİ HURMADIR.

«O, DUANIN KURUMUŞ TOHUMUNU
FEVKALÂDE BİR HURMA AĞACINA
TAHVİL ETTİ
TIPKI MERYEM'İN DOĞUM SANCISI
SIRASINDA, ISTIRABININ BİR HURMA
YAĞMURUYLA TALTİF EDİLMESİ GİBİ»
(MUHAMMED İKBAL)

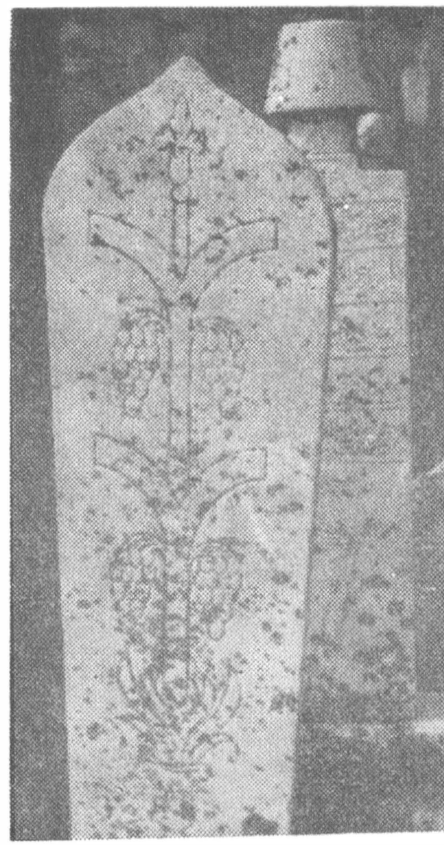
ŞEYHİN VE DİĞERLERİNİN DE, HAYATLARI BOYUNCA, HAYLİ DUA ETMİŞ OLMALARI GEREKİR...

BİR İKİ RESİM DAHA (RESİM 61, 62).

VE «BEŞ»LER, ALEV SAÇAN EJDERLER, MENORAH'LAR (RESİM 63)...

RESİM. 61

RESİM. 62

RESİM. 63

SONUÇ

GENELLİKLE BELLİ BİR KENT VE BELLİ BİR KENTİN BELLİ BİR HAZİRESİ, BELLİ BİR KÜLTÜ YANSITIR. BU NEDENLE DE, O HAZİRENİN MEZARTAŞLARININ SÜSLEMELERİNDE O KÜLTÜN İZLERİ, BİR BAŞKA DEYİMLE YUKARIDA BELİRLEDİĞİMİZ ÇEŞİTLİ SİMGELERİN ANCAK KÜÇÜK BİR KESİMİ YER ALIR.

EDİRNE HAZİRELERİNİN MEZARTAŞLARINDA İSE EDİRNE'DE OLUŞMA NEDENİNİ YUKARIDA AÇIKLADIĞIMIZ KÜLTÜREL SENTEZİN GERÇEKLEŞMİŞ OLMASI SONUCUNDA BU SİMGELERİN HEPSİ BİR ARADA BULUNMAKTADIR.

BU ZENGİNLİĞİ BAŞKA BİR KENTİN HAZİRELERİNDE GÖRMEK MÜMKÜN DEĞİLDİR.

ALTINDA YATAN YÜCE KİŞİLERİ BELİRLEMELERİNİN YANI SIRA, BÜYÜK VE TAMAMLANMIŞ BİR ÂDETLER VE İNANÇLAR MÜZESİNİ OLUŞTURMAKTADIR BU TAŞLAR.

EDİRNE HAZİRELERİNDEKİ MEZARTAŞLARINI HİÇ BİRİNİ ZAYİ ETMEDEN BİR ARAYA TOPLAMAK VE BİR ÂDETLER VE İNANÇLAR MÜZESİ HALİNDE DEĞERLENDİRMEK GEREKİR.

Burhan OĞUZ
1.12.1980

«EY ZAİR-İ SAHİB NEFS
HUBB-Ü SİVADAN MEYLİ KES
DÜNYADA KALMAZ HİÇ KES
ALLAAH BES, BAKİ HEVES»

«HER TEN BİTER BİR DERD İLE
GEH GERM İLE GEH SERD İLE
UĞRAŞMAĞA BİR FERD İLE
DEĞMEZ BU DÜNYAY-I AHES»

(Sami Paşa)

MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ . . 97
İNANÇ VE ÂDETLERE İLİŞKİN SİMGELERLE SÜSLENMİŞ MEZARTAŞLARININ EDİRNE HAZİRELERİNDEKİ ÖRNEKLERİ . . 105
SONUÇ 123

İ Ç E R İ K

GİRİŞ 9
TEMEL EVRENSEL ÂDET VE İNANÇLAR İLE BUNLARIN SİMGELERİ, TÜRK-İSLÂM MEZARTAŞI SÜSLEMELERİNE ETKİLERİ 13
HAYAT AĞACI SİMGESİ 15
ÖLÜMSÜZ HAYAT-BİLGİ ÖGESİ . 19
HAYAT AĞACINI KORUYAN ÖGE . 57
HAYAT SUYUNU SUNAN ÖGE . . 65
KUŞ 67
SU 71
ASMA 73
ATEŞ 75
DİŞİL VE ERİL PRENSİPLER VE MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ 83
DİŞİL SİMGELER 85
ERİL SİMGELER 91

MÜHR-Ü SÜLEYMAN SİMGESİ . . 97
İNANÇ VE ÂDETLERE İLİŞKİN SİMGELERLE SÜSLENMİŞ MEZARTAŞLARININ EDİRNE HAZİRELERİNDEKİ ÖRNEKLERİ . . 105
SONUÇ 123

Dünyamızdan gelip geçici olduğunun bilincinde insanoğlu, ebedî yaşamı ölümün ötesinde aramış. Başına diktiği taş bu umudu yansıtıyor. Yontunun şekli, örgesi, asması, narı gülü..., süs olmanın çok ötesinde bir anlam taşıyor. İşte bu semboller âleminde dolaştırıyor bizi bu kitap, konuları yoğun biçimde özetlemiş olarak.

ISBN 975-8586-05-X

9 799758 586058